

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2011

Tesaříková Ivana

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Sociální práce se zadluženými nezaměstnanými
klienty**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

Vypracovala:
Ivana Tesaříková

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Sociální práce se zadluženými nezaměstnanými klienty zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne

.....

Ivana Tesaříková

Poděkování

Děkuji paní PaedDr. Libuši Mazánkové, Dr. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si velmi vážím.

Ivana Tesaříková

Obsah

Úvod	2
1 Sociální práce	4
1. 1 Vývoj sociální práce u nás a ve světě	4
1. 2 Metody sociální práce	8
1. 3 Organizační struktura Ministerstva práce a sociálních věcí	12
1. 4 Sociální politika v České republice	13
1. 5 Úloha státu v oblasti sociální práce pro občany	16
2 Sociální pracovník	18
2. 1 Role sociálního pracovníka	18
2. 2 Etický kodex sociálního pracovníka	22
2. 3 Pomoc sociálního pracovníka pro zlepšení situace klienta	25
3 Sociální práce se zadluženými nezaměstnanými klienty	27
3. 1 Anketa se zadluženými nezaměstnanými klienty – analýza	27
3. 2 Hlavní příčiny sociálních propadů	30
3. 3 Obsah sociální práce se zadluženými nezaměstnanými klienty	38
4 Návrhy na zlepšení účinnosti sociální práce se zadluženými	42
4. 1 Prevence a řešení hrozícího zadlužování	42
4. 2 Komunitní sociální plánování	43
4. 3 Informovanost a spolupráce v sociální oblasti	45
Závěr	47
Resumé	49
Anotace	50
Seznam použité literatury	51
Seznam příloh	53

Úvod

Převratné vojenskopolitické a ekonomické změny po r. 1989, způsobily historický obrat ve vývoji všech zemí středovýchodní Evropy. Československá republika se po 75 letech společného soužití rozdělila na dva samostatné státy – Českou a Slovenskou. Česká republika vstoupila do Severoatlantické aliance, Evropské unie a Schengenského prostoru. Tím získala významné bezpečnostní a ekonomické jistoty a posílila svoji mezinárodní prestiž.

Revoluční změny však nepřinesly naší zemi jen radostné události, svobodu, široké uplatnění lidských práv, tržní ekonomiku, volný pohyb osob po Evropě, ale také mnoho problémů, na které nebyla naše společnost dostatečně připravena. Absence nových zákonů, divoká privatizace státního majetku a úvěrová benevolence bankovního systému, způsobily zemi velké národohospodářské škody. To se záhy začalo projevovat v růstu nezaměstnanosti, v neřízené migraci cizinců a v růstu sociálně patologických jevů. Začala se zvyšovat kriminalita, agresivita, prostituce, drogy, alkoholismus, gamblerství apod. Sociální a mravní úpadek části našich spoluobčanů byl už jen na dosah propadu do tíživé životní situace.

Do těchto nových společenských problémů směřuji svoji bakalářskou práci. Svým obsahem odpovídá aktuální potřebě se touto problematikou zabývat, odhalovat příčiny sociálních úpadků a vyhledávat účinnější způsoby sociální práce a pomoci těmto spoluobčanům. Téma sociální práce se zadluženými nezaměstnanými klienty jsem si zvolila také proto, že se týká velmi problémové části lidí, kteří byli dlouhodobě opomíjeni a zaslouží si zvýšenou pozornost.

Obsah své bakalářské práce jsem rozdělila do dvou hlavních částí, z nichž každá má dvě samostatné kapitoly.

Cílem je analyzovat

V první části analyzuji dosavadní teoretické poznatky, které jsou uváděny v publikačních zdrojích českých i zahraničních odborných autorů, zabývajících se obecnou sociální problematikou.

V první kapitole popisují vznik a vývoj sociální práce ve světě, Evropě a v ČSR od r. 1918, metody, úlohu státu, státní politiku a organizační strukturu sociální práce. Ve druhé kapitole rozebírám roli sociálního pracovníka, etický kodex, odbornost, rizikovost této práce a pomoc soc. pracovníka pro zlepšení situace klienta.

Druhá – praktická část je založena na analýze poznatků obdržných ze sociální ankety, kterou jsem mezi zadluženými klienty provedla, a také z mých poznatků a zkušeností z mé dlouhodobé práce s těmito klienty.

Ve třetí kapitole popisují práci se zadluženými klienty, hlavní příčiny jejich sociálních propadů jako je nezaměstnanost, hmotná nouze, zadlužení, exekuce, chudoba, bezdomovectví.

Ve čtvrté kapitole shrnuji hlavní teoretické poznatky, výsledky sociální ankety i mé praktické zkušenosti a formuluji návrhy na zlepšení účinnosti sociální práce se zadluženými klienty. Ke zpracování práce jsem použila vědeckých metod pozorování, řízeného pohovoru, analýzy, syntézy a statistiky.

V závěru hodnotím, jak se mě podařilo splnit stanovený cíl mé práce. Upozorňuji zde také na další možné problémy, které mohou v blízké budoucnosti vznikat a na které by bylo vhodné se připravit.

1 Sociální práce

Sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů. Zasahuje tam, kde se lidé dostávají do kontaktu se svým prostředím. Opírá se jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Hlavním cílem je poskytnout pomoc a podporu lidem v obtížných životních situacích, kdy vycházíme z potřeb klienta a jeho sociálního prostředí.

1.1 Vývoj sociální práce u nás a ve světě

Znalost historie je pro nás velice poučná a v mnohém inspirativní. Proto začínám krátkým přehledem historického vývoje sociální práce.

Se vznikem lidské společnosti a sociálních vztahů se vytvářely i zárodky sociální práce, které se projevovaly ve vzájemné pomoci jednotlivých členů rodů, kmenů, později vzniklých obcí. Řešení sociálních problémů bylo na této úrovni zcela přirozené a vycházelo ze vzájemné pospolitosti a solidarity lidí mezi sebou.

S dělbou práce ve *starověku* a vyšší organizovaností vznikaly i hlubší sociální problémy. Nejčastějším problémem byla obživa, majetková nerovnost a zdravotní postižení. V takových případech již od samého začátku výrazně pomáhaly církve ve svých klášterech. Pečovaly o chudé, nemocné, staré lidi, sirotky a zdravotně postižené. První státní podpory začal stát poskytovat lidem, kteří pro něj byli důležití a zajišťovali chod státu (vojáci, státní úředníci).

Periklova vláda v Aténách (443 – 429 p. n. l.), zavedla pro chudé svobodné občany tzv. diety, které připomínaly dnešní podporu v nezaměstnanosti. Ve starém Římě již zakládali svobodní řemeslníci spolky za účelem vzájemné podpory pro případ nemoci, úrazu a smrti.

Ve *středověku* měla péče o chudé dobročinný charakter, který se zakládal na příležitostném pomáhání sociálně slabým. I když tato pomoc nebyla zanedbatelná, byla však nahodilá a neorganizovaná. Zde již vystupuje do popředí úloha státu.

V *novověku* se rozvíjí tržní ekonomika, která dále prohlubuje sociální problémy. Postupným rozpadem feudalismu a rozvojem kapitalistických výrobních vztahů se

rozšiřuje množství námezdních dělníků, kteří se koncentrují ve velkých městech. Střídající se krize plodí nezaměstnanost, hlad, nemoci a předčasná úmrtí. Pro nemocné a nezaměstnané jsou zakládány ubytovny, domovy pro chudé, charity. V Německu říšský kancléř Otto von Bismarck začal provádět systém všeobecného sociálního pojištění pro případ nemoci, úrazu, invalidity a stáří.

V **Rakousko-Uhersku** byl přijat zákon, který stanovil, že hlavní odpovědnost za péči o chudé nesou obce, okresy, zemské orgány, které byly povinny se o chudé postarat. V dalším se zaměřím pouze na Evropu, která byla v té době nejvyspělejším kontinentem. Probíhaly průmyslové revoluce, dochází k bouřlivému rozvoji vědy a techniky. Rozvíjí se sociální pojištění, zlepšují se pracovní a sociální podmínky zaměstnaných, věnuje se pozornost bytovým problémům, školství, zdravotnictví, dochází k nárůstu sociálních opatření. To vyvolalo odpor ve středních vrstvách ve formě hnutí proti sociálním reformám. Do této situace vypukla 1. světová válka. Řada rodin přišla o své živitele, šířily se choroby, rostla stále nezaměstnanost, prohloubila se sociální nouze. Stát se postupně stal rozhodujícím subjektem sociální politiky v nové kvalitě. Bylo zřízeno Ministerstvo sociální péče, které koordinovalo řídicí sociální práci.

(Musil, 1996)

Na základě tohoto stručného vývoje sociální práce je možno formulovat **obecné tendence vývoje** takto. Sociální práce se postupně vyvíjela:

- od nahodilých řešení sociálních otázek k řešení cílevědomému a koncepčnímu,
- od individuálních a lokálních aktivit rodin a obcí se přecházelo k aktivitám, které organizoval a garantoval stát,
- od dosažených výsledků v sociální práci na národní úrovni směřoval vývoj snahou dojednat opatření v sociální oblasti na mezinárodní úrovni,
- od jednotlivých opatření tak dospěl vývoj v sociální politice k systémovému řešení sociálních problémů a sociální politiky pod řízením státu.

Velký význam pro rozvoj sociální práce ve světovém měřítku byl přechod od mýtů k náboženstvím. Za nejstarší náboženství je považováno **židovství**, které vzniklo od 1000 – 600 roků .p n.l. Představuje komplexní jev náboženské, sociální, politické a etnické povahy. Židé jsou národ vázaný smlouvou vůči jednomu bohu a z jejich vyznání plyne jejich vnitřní solidarita a soudržnost. Druhým nejstarším náboženstvím které vyrostlo na židovských základech je **křesťanství**. Plodem tohoto vývoje je

teologie, právo, mravouka. Různé křesťanské církve přejaly do svého učení židovské prvky, řecké i římské civilizace.

Třetím nejstarším náboženstvím je *hindualismus a budhismus*. Tato jsou rozšířena především v Indii, Tibetu, Mongolsku, Japonsku a části Číny. V 7.století n.l. vznikl *islám*. Teologie islámu je založena na jedinečné existenci. Islám je rozšířen na celém Arabském poloostrově, v severní Africe, Pakistánu, Číně, Indonésii, Malajsii. (Musil, 1996, s.34-38)

Vývoj sociální práce po vzniku ČSR

Po ukončení 1. světové války došlo k rozpadu Rakousko-Uherska a vzniku nástupnických států. Zaslouhou T.G. Masaryka, který se stal aktivním reformátorem sociální politiky, se naše sociální práce dostala do popředí světového vývoje v teorii i praxi. Vzniklo Ministerstvo sociální péče, jako hlavní řídicí orgán sociální politiky státu. Sociální opatření se realizovalo prostřednictvím zákonů a státních opatření. Byla založena Ústřední sociální pojišťovna, provedena reforma nemocenského pojištění, zavedeno invalidní a stavební pojištění dělníků v soukromém sektoru, vydán zákon o podpoře v nezaměstnanosti.

Sociální práce se začíná formovat jako obor. Je to profese oddaná snaze o sociální spravedlnost a k vývoji plného potenciálu každého jednotlivce, skupiny a komunity ve společnosti. Vykonává se systematicky, rozvíjí se teoretické základy oborů a vzdělávání sociálních pracovníků. Od r. 1926 vznikaly v ČSR střední sociální školy. V průběhu 2. světové války docházelo k dalšímu rozvoji sociální práce ve formě celkových sociálních opatření. (Matoušek a kol., 2001, s. 11)

Po ukončení 2. světové války došlo k rozdělení světa na dva tábory, (socialistický a kapitalistický). V roce 1948 se uskutečnil komunistický převrat a s ním i zásadní změny v politicko-ekonomické orientaci. Nastalo období zaostávání za kapitalistickým světem. Budováním socialismu se měla odstranit chudoba a sociální problémy, které se vyskytovaly za kapitalismu. Vývoj směřoval ke státní sociální péči a jediným garantem byl stát. Sociální prostředky na sociální péči pocházely výhradně ze státního rozpočtu. Ústavou byla nařízena povinnost každého pracovat a tím se o sebe sám postarat. V roce 1948 byl přijat zákon o národním pojištění, kdy příspěvky do fondu

platili společně zaměstnanci, zaměstnavatelé a stát. Výše dávek se odvozovala od výše platu a délky zaměstnání.

Sametová revoluce v r. 1989 přinesla převratné společenské změny v oblasti politicko-ekonomické, v nastolení svobody, demokracie lidských práv, ale i celé sociální oblasti. Nová doba však přinesla nové problémy. Ústavou byla zrušena povinnost pracovat. Chaotická privatizace a opojení ze svobody nahrávaly různým podvodníkům k rozkrádání bývalého státního majetku. Začala se postupně zvyšovat nezaměstnanost a z ní plynoucí sociálně patologické jevy jako je kriminalita, drogy, prostituce, hazard. Toto vše vede k nové chudobě a k bezdomovectví. Sociální pracovníci se dostávají do nové role na straně státu vůči svým občanům, kteří se ocitají v sociální nouzi. Vedle ústavní péče je větší pozornost v sociální péči věnována zapojení rodin, spolupráci mezi státním a neziskovým sektorem.

Sociální politika a EU

Česká republika vstoupila do EU 1. 5. 2004. Jejím vstupem do unie se nic nezměnilo v oblasti naší sociální politiky, neboť zatím neexistuje jednotná společná Evropská sociální politika. Je tomu tak proto, že každá z členských zemí má jiné historické tradice vývoje své národní sociální politiky a zatím i rozdílné ekonomické možnosti. Sjednocení sociální politiky v rámci EU v současné době by mohlo vést ke vzniku četných problémů mezi bohatými a chudšími státy unie.

V EU nyní existují tři základní modely sociální politiky:

- **liberální** (Velká Británie) - opírá se o to, že každý člověk má svá práva, ale také své povinnosti a je povinen se postarat o svou existenci sám. Nemůže-li se vlastní vinou sám o sebe postarat, má mu pomoci nejdříve rodina a pak teprve stát.
- **konzervativní** (Německo, Belgie, Itálie, Rakousko) - historie vzniku je spojena s koncepcí kancléře Bismarcka z konce 19. století, kde je základem povinné sociální pojištění proti sociálním rizikům a stáří. Výše dávek v nouzi se odvíjí od vložených příspěvků do systému.
- **sociálně demokratický** (Švédsko, Norsko, Finsko) - stát přebírá odpovědnost za řešení sociálních problémů. Systém je velice nákladný. Dobrá funkce je podmíněna vysokou zaměstnaností, prevencí, solidaritou bohatších s chudými. Všichni do systému přispívají, záleží na počtu ekonomicky aktivních občanů.

Ze sociálních dávek vydává EU v průměru největší položky na starobní důchody. Nejvíce z toho vydávají Itálie, Řecko a Španělsko. Na druhém místě jsou výdaje na nemocenskou a zdravotní péči, kde nejvíce vydávají Irsko, Portugalsko, Nizozemsko. (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/porta>)

Závěrem k této otázce jen osobní poznámka. Ať jsme či budeme členy jakékoliv unie, závažná a nepopulární opatření si budeme muset vyřešit sami a doma.

1. 2 Metody sociální práce

Pod pojmem „metody sociální práce“ rozumí většina západních autorit i našich odborníků vázané postupy.

- a) **Cílový subjekt** - práce s jednotlivcem, skupinou, rodinou, komunitou ,
- b) **Aktuální situace** - sociální znevýhodnění na začátku života, předvídatelné a nepředvídatelné sociální události,
- c) **Podstatná vztahová souvislost** - vrstevnická skupina, rodina, organizace,
- d) **Systémové vazby** – regionální, národní sociální politika.

Práce s jednotlivcem

Jde o podporování klientovi schopnosti vyrovnat se s problémy. Základní činností při práci s případem je poradenství. To může být doplňováno jinými postupy. Termín vedení případu se užívá až v několika posledních desetiletích. Zdůrazňuje koordinační a mediační činnost sociálního pracovníka, který poskytuje soudu informace o klientovi, domlouvá se s klientem o možných opatřeních, včetně tzv. alternativních trestů, vyjednává i se subjekty, které klient poškodil, a s organizacemi, které se účastní výkonu alternativního trestu, a také monitoruje, jak klient vykonává to, k čemu se zavázal.

Skupinová práce

Může mít podobu aktivit se skupinou (např. víkendové programy v přírodním prostředí pořádané pro rizikovou městskou mládež, kurzy sociálních dovedností, rekvalifikační kurzy pro nezaměstnané mladé lidi, programy pro seniory v klubech

důchodců, pracovní aktivity s lidmi, kteří mají vážný mentální handicap). Cílem skupinové práce může být i nesespecifická skupinová terapie, která klientovi poskytne otevřenou zpětnou vazbu o tom, jak působí na lidi, náhled, naději na řešení jeho těžkostí a v neposlední řadě mu může poskytnout příležitost, aby pomohl druhým lidem.

Práce s rodinou

Může mít podobu úžeji zaměřených aktivit organizovaných pro jednu rodinu. Jedná se o poradenství rodinám, které adoptují děti, poradenství rodičům v rozvodu, které se týkají kontaktů s dětmi, osvětové skupiny pro rodiče, jejichž děti experimentují s drogami. Jindy se jedná o rodinnou terapii, jejíž cíle jsou obecnější. Zlepšení fungování rodiny, vyjasnění rodinné komunikace, vymezení role členů rodiny, vytyčení hranice odpovědnosti mezi jednotlivci.

Komunitní práce

Spočívá v organizaci akcí místního společenství, jejichž cílem je naplnění určité místní potřeby nebo řešení místního problému. Sociální pracovník může potřebu či problém analyzovat, plánovat postup, iniciovat akci, koordinovat činnost účastníků, propagovat akci, hodnotit její účinky. (Matoušek a kol., 2001, s.14-15)

Cílem sociální práce je:

- podpořit schopnost klienta řešit problém, adaptovat se na nároky a vyvíjet se,
- zprostředkovat klientovi kontakt s agenturami, které mu mohou poskytnout zdroje, služby a potřebné příležitosti,
- napomáhat tomu, aby systémy podpory klientů pracovaly humánně a efektivně,
- rozvíjet a zlepšovat sociální politiku.

Vznik sociální práce jako oboru

O sociální práci jako oboru hovoříme obvykle až od doby, kdy sociální činnost začala být vykonávána systematicky.

V Anglii a USA již v 70. letech 19. století začalo působit hnutí „Charity Organization Society“. Byla to organizace, která se snažila poskytovat pomoc chudým, ale až po prověření faktů, že klient nebo rodina nemůže získat prostředky jiným způsobem.

Pověřené pracovnice uskutečňovaly osobní návštěvy v domácnostech, většinou ve svém obvodu. Pokoušely se vytvářet seznam potřebných lidí a snažily se těmto lidem kromě finančního obnosu zprostředkovat i kontakt na pracovní uplatnění.

V 80. letech v Anglii byla zavedena funkce „rozdělovatelka zdravotních podpor“. Tyto pracovnice měly hodnotit finanční situaci pacientů, kteří potřebovali podporu. Rodinám těžce nemocných pacientů měly poskytovat poradenství. Těm lidem, kteří byli propuštěni z nemocnice a potřebovali pomoc, poskytovaly domácí péči, případně poskytovaly zdravotní pomůcky. Vykonávaly případovou sociálně zdravotní péči. Funkce obdobných úředníků byly později zřízeny i v jiných zemích, např. v USA, Japonsku. Při prosazování profese sociální práce se zapojovala i různá ženská hnutí. Od začátku 20. století jsou snahy o zvědecké oboru sociální práce a snahy o výzkumy týkající se chudoby. Postupně na obor sociální práce působily i sociologické poznatky.

Etapy v sociální práci

- 1) Etapa sociální evidence** - je seznámení se s klientem a jeho problémem. Údaje klientovi získá sociální pracovník samotným kontaktem s klientem. Měl by být řádně formulován problém ze strany sociálního pracovníka, a posouzení zda je ještě třeba jiných odborníků nebo organizací.
- 2) Etapa diagnostická** - je zaměřena na zjišťování a hledání příčin problémů. Je nutné stanovit sociální diagnózu, která se stanovuje na základě rozhovoru s klientem nebo se členy rodiny, komunitou. Součástí sociální diagnózy je probírání životní dráhy klienta (minulost, dospívání).
- 3) Etapa navrhování řešení a plán sociální terapie** - jde o plán konkrétní pomoci. Měl by uspokojovat všechny potřeby klienta. Návrh řešení by měl obsahovat více variant řešení a seznámit je s klientem. Důležitá je spolupráce a motivace.
- 4) Etapa sociální terapie a výchovného působení** – úprava poměrů klienta formou rozhovorů, vyřízení dávky, odkazů na odborníka, radami. Nástrojem je osobní kontakt s klientem.
- 5) Etapa ověřování výsledků** – přátelské sledování klientů a rozebírání situace. Je významná z hlediska prevence opakování sociálního problému. Hodnocení účinnosti sociální terapie, sociálních opatření, služeb, dávek. Může skončit buď úplným vyřešením sociálního problému. Sociální pracovník stále sleduje klienta.

Základní etické problémy v sociální práci

Dilemata, která řeší sociální pracovník:

- kdy vstupovat a zasahovat do života občana a jeho rodiny,
- kterým sociálním případům dát přednost a věnovat jim čas,
- kolik pomoci a péče poskytnout, aby stimulovaly klienta ke změně postojů a k odpovědnému jednání a zároveň, aby nedocházelo ke zneužití sociální péče,
- kdy přestat se sociální terapií a s poskytováním služeb a dávek sociální pomoci,
- kdy zabránit konfliktu sociálního pracovníka nebo instituce kterou zastupuje.

S etikou sociální práce se většinou neslučuje zasahovat do života lidí proti jejich vůli. Pokud neohrožují nikoho jiného, ani sebe sama, snažíme se nezasahovat. Každý má právo na svůj vlastní životní styl.

Terénní sociální práce (TSP)

Kvalifikovaná a účinná **terénní sociální práce** je založena na důvěře a spolupráci mezi klientem a sociálním pracovníkem. Terénní sociální pracovník přichází za klienty přímo do jejich prostředí, zjišťuje okolnosti jejich problémů u nich doma, ve škole, na úřadě, v zaměstnání apod. Základním cílem TSP je poskytnout lidem pomáhajícího pracovníka, poradce, průvodce, komunitního plánovače, autoritu. Po vstupu do lokality pracovník nabízí své služby, analyzuje situaci v místě, zjišťuje možnosti zlepšení celkové situace, propojuje své služby s ostatními sociálními službami v regionu. Stanovuje pravidla, kdy a kde je k zastížení pro konzultace. Společně s klienty pak stanovuje postupné kroky, které vedou ke stabilizaci, v ideálním případě zlepšení klientovi životní situace. Úkolem je podporovat u klientů schopnost řídit si svůj život samostatně, stabilizovat domácí rozpočet. Znamená to motivovat rodiny k tomu, aby se udržely na normální hladině „fungování“. Má klientům zprostředkovat služby a aktivity, které jsou lokálně dostupné a o kterých klienti ani nevědí.(Asociace vzdělavatelů v soc. práci, 2004, s.26)

1.3 Organizační struktura Ministerstva práce a sociálních věcí

I. V čele ministerstva práce a sociálních věcí stojí ministr.

- a) Odbor kabinetu ministra** - oddělení kanceláře ministra, parlamentní a vládní agendy, poradců, tiskové, bezpečnosti, krizového řízení a řízení rizik, veřejných zakázek.
- b) Odbor interního auditu a kontroly** - oddělení auditu, kontroly výkonu státní správy, auditů a kontrol.

II. Sekce náměstka ministra pro sociální a rodinnou politiku

- a) Odbor rodiny a dávkových systémů** - oddělení sociálních dávkových systémů, metodiky dávkových systémů, rodinné politiky, sociálně právní ochrany dětí.
- b) Odbor sociálních služeb a sociálního začleňování** - oddělení koncepce sociálních služeb, koncepce financování sociálních služeb a politiky sociálního začleňování.

III. Sekce I. náměstka ministra - řídí oddělení právní, odbor personální, EU a mezinárodní spolupráce, informatiky.

IV. Kancelář I. náměstka ministra, oddělení právní, odbor personální - tvoří ho oddělení personální, vzdělávání a podpory výzkumu.

- a) Odbor EU a mezinárodní spolupráce**
- b) Odbor informatiky** - oddělení koncepce informatiky a archívu, vývoje aplikací a provozu informačních systémů, výstavby informačních systémů a provozu WAN.

V. Sekce politiky zaměstnanosti a trhu práce

- a) Odbor politiky zaměstnanosti** - oddělení strategie a koncepce politiky zaměstnanosti, řízení a modernizace služeb zaměstnanosti, migrace.
- b) Odbor realizace služeb zaměstnanosti** - oddělení zprostředkování, zahraniční zaměstnanosti, správního řízení..

VI. Sekretariát vrchního ředitele

VII. Sekce náměstka pro legislativu - řídí odbor legislativní a odbor pracovních vztahů, vyjednávání mzdové politiky, bezpečnosti práce a pracovního prostředí.

VIII. Sekce ekonomická

- a) Odbor ekonomický** - oddělení financí a rozpočtu, dotací, ekonomiky úřadu práce, metodiky účetnictví a finančního výkaznictví.
- b) Odbor analýz a statistik** - oddělení koncepcí a analýz příjmů.

- c) **Odbor financování majetku** - oddělení všeobecné, finanční, provozní účtárny, rozpočtu, správy majetku a provozních služeb.

IX. Sekce sociálně pojistných systémů

- a) **Odbor sociálního pojištění** - oddělení důchodového pojištění, nemocenského, úrazového pojištění.
- a) **Odbor posudkové služby** - oddělení posudkových systémů, organizace a řízení posudkové služby.

X. Sekce fondů Evropské unie

- a) **Odbor řízení pomoci z Evropského sociálního fondu** - oddělení monitorování a evaluace, kontrol a nesrovnalostí, finančního řízení a plateb.

1.4 Sociální politika v České republice

Pojem sociální politika je poměrně mladý. V našem pojetí a chápání je produktem moderní společnosti. Hovoříme o ní zhruba od 19.století. To však neznamená, že se po celou dlouhou dobu historie lidské společnosti neobjevovaly prvky sociální pomoci, péče o chudé, nemocné a postižené. Prakticky už na úsvitu lidských dějin byla ve společenství zajišťována potřeba sociálního bezpečí vlastní každému člověku. Nejprve jako akt vzájemné pomoci v rámci rodu a kmene. Prvotní zárodky sociální politiky se však objevily až se vznikem dělby práce, která přinesla nerovné ekonomické a tím i společenské postavení, což vyvolalo nutnost různých sociálních opatření.

Pojem sociální politika není jednoznačný a můžeme tedy nacházet více definic. Nesmíme jej zaměňovat s pojmy sociální správa, sociální zabezpečení, sociální bezpečnost, sociální blahobyt, sociální ochrana a případnými dalšími pojmy. Historické i v současnosti používané pojmy vždy vyjadřují jednak úsilí, a jednak instituce, jimiž se společnost prostřednictvím rodiny a formalizovaných seskupení s aktivitami v sociální péči stará o jedince, kteří se sami nemohou postarat o svou existenci.

Sociální politika je často vymezována jako soubor aktivit, které promyšleně směřují ke zlepšení základních životních podmínek obyvatelstva jako celku, k zabezpečení udržování „sociální suverenity“ a „sociálního bezpečí“ v rámci daných hospodářských a politických možností země. Ačkoli si to běžně neuvědomujeme,

každý z nás se nějakým způsobem na sociální politice podílí, protože svůj život žijeme a případné nepříznivé sociální situace zažíváme v určité společnosti, určitém státě. Nerovné sociální vztahy mezi členy určité společnosti jsou zdrojem sociálních problémů, které nabývají, když je v ní ohrožena legitimita sociální nerovnosti. Jako věda zkoumá sociální politika sociální problémy, usílí o jejich řešení a způsoby ovlivňování vývoje sociálních jevů, aby se sociálním problémům předešlo.

Sociální politika spočívá na odpovědnosti státu a jeho aparátu vůči občanům, kteří jsou zdrojem schopnosti státu zabezpečovat v nutném rozsahu veřejné statky včetně služeb. Na konci 70. let 20. stol. dochází ke zlomu. Znovu je oživen fenomén chudoby. Tzv. nová chudoba je pojednávána jako nevyhnutelný důsledek koncentrace politické a ekonomické moci.

Sociální politika směřuje k určitému cíli. Cíle jsou deklarovány sociálním programem nebo sociálním plánem. Cíle sociální politiky jsou dlouhodobé a mají určitá vývojová stadia. Obecně je cílem sociální politiky vytvoření lidsky důstojných podmínek života a zajištění rovných příležitostí všem členům společnosti. Naplňování cílů sociální politiky je tak složitým procesem, který vyžaduje přecházet od dílčích krátkodobých opatření k dlouhodobému přístupu k řešení sociálních problémů. Rok 1989 znamenal postupný obrat v koncepci sociální politiky. Takové změny jsou nutné realizovat za stálé podpory veřejnosti. (Krebs, 2005, s.315)

Současný, komplikovaný systém sociální péče v sobě zahrnuje tři podsystemy:

Systém sociálního pojištění

Systém sociálního pojištění je zajišťován státním rozpočtem a ideálně typickými povinnými odvody zaměstnavatelů a odvody z příjmů osob samostatně výdělečně činných. Z těchto příjmů stát přerozděluje formou výplaty důchody, dávky v nezaměstnanosti (prostřednictvím úřadů práce) a nemocenské dávky.

Systém státní sociální podpory

Systém státní sociální podpory je rovněž zajišťován povinnými odvody zaměstnavatele z mezd zaměstnanců a odvody z příjmů osob samostatně výdělečně činných. Z těchto příjmů stát přerozděluje formou výplaty peněz pověřeným obcím a městům, které pak prostřednictvím svých odborů sociálního zabezpečení vyplácejí dávky sociální podpory potřebným. Většina těchto dávek představuje různé násobky zákonem definovaného průběžně valorizovaného životního minima. Patří sem některé dávky jednorázové (porodné, pohřebné pro nezletilé).

Systém sociální pomoci

System sociální pomoci je rovněž zajišťován povinnými odvody zaměstnavatelů z mezd zaměstnanců a odvody z příjmů osob samostatně výdělečně činných. Z těchto příjmů stát přerozděluje formou výplaty peněz krajům, pověřeným obcím, městům, církvi, nestátním organizacím, na zajištění sociální pomoci. Pověřené obecní úřady obcí s rozšířenou působností z nich také vyplácejí dávky. Cílem je dorovnání příjmu domácnosti do výše životního minima v případě, že toto dorovnání nezabezpečily předchozí dva podsystémy, a vícero dalších typů jednorázových i opakovaných dávek.

Tyto podsystémy jsou realizovány na základě souboru zákonných norem různorodě provázanými a do různé míry na sobě navzájem (ne)závislými aktéry. Od sociální politiky však nelze oddělit ani oblast bydlení (bytová výstavba a údržba bytového fondu) a vzdělání. Neodlučitelnou součástí sociální politiky státu je jeho politika zaměstnanosti a s ní se pojící síť úřadů práce, která vznikla v r. 1990 na bázi bývalých okresních úřadů. Úřady práce jsou úzce provázány se systémem sociálního zabezpečení, dříve garantovaného okresními úřady, nyní obcemi a městy.

Hlavní normy

Normativní regulace sociální politiky se odvíjí od ustanovení Listiny základních práv a svobod zaručující životní minimum.

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje rozsah a obsah sociální péče, včetně vymezení některých pojmů používaných v sociální péči.

Zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje rozdělení kompetencí v sociální péči mezi jednotlivé stupně obcí a obecních úřadů, včetně krajského úřadu. Upravuje poskytování sociální péče občanům, kterým je sociální péče poskytována ve zdravotnických zařízeních.

Zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu, ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje pojem životního minima, upravuje částky životního minima, stanovuje okruh společně posuzovaných osob za podmínky, že tyto osoby žijí ve společné domácnosti. Definiuje příjmy, které se pro účely zákona o životním minimu, považují, popřípadě nepovažují za příjmy. Rovněž stanovuje podmínky pro valorizaci částek životního minima.

Zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje podmínky, za kterých je občan, popř. společně posuzované osoby, považován za sociálně potřebného. Stanovuje postup při rozhodování o výši dávky sociální péče za podmínky, že je občan nebo společně posuzované osoby uznán za sociálně potřebného. Upravuje podmínky pro přiznání dávek sociální péče poskytovaných v mimořádných případech.

Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje posuzování zdravotního stavu pro účely sociální péče.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, který pro potřeby životního minima vymezuje pojem nezaopatřenosti dítěte.

Vyhláška MPSV č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, která upravuje podmínky nároku na jednotlivé dávky sociální péče pro jednotlivé sociální skupiny. Jde o rodiny s dětmi, staré občany, občany těžce zdravotně postižené a občany, kteří potřebují zvláštní pomoc.

Vyhláška MPSV č.284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, která vymezuje pojem dlouhodobě těžce zdravotně postiženého dítěte vyžadujícího mimořádnou péči pro účely sociální péče.

Vyhláška MPSV č. 308/ 2003 Sb., kterou se stanoví částky, o které se zvyšuje životní minimum osob, jejichž zdravotní stav vyžaduje zvýšené náklady na dietní stravování.

1. 5 Úloha státu v oblasti sociální práce pro občany

Role státu v oblasti sociální práce je a zřejmě i zůstane rozhodující a nezastupitelná. Stále více by se však role státu měla posouvat od přímého vykonavatele sociální politiky a poskytovatele sociálních dávek a služeb k tomu, co je jeho posláním a v čem je nezastupitelný. Dosud ale v této oblasti neexistuje fungující systém vztahu mezi státem, kraji a obcemi. Kraje si své místo v systému teprve hledají a obce si ještě zcela neosvojily svoji roli, kterou by měly v sociální oblasti plnit. Stát by měl prosazovat priority v sociální oblasti prostřednictvím rozvojových koncepcí a programů. Měl by zaměřit své finanční pobídky na podporu rodinné politiky, včetně

služeb pro děti. V poslední době se zvýšila podpora sociálního a chráněného bydlení. Řeší se bezdomovectví obyvatel a starost o sociálně potřebné občany, včetně práce s problémovými rodinami. Je zde úzká spolupráce s neziskovými organizacemi. Mapuje se poskytování sociálních služeb a provádí se kontroly jejich kvality. Stát zajišťuje dostatečné finanční krytí sociální politiky. Řeší reálný rozpor mezi tím, co občané od státu požadují (které sociální dávky a služby) a jak jsou ochotní daněmi a platbami na to přispívat.

Sociální práce je součástí státem organizovaného a zabezpečovaného systému, který sleduje čtyři klíčové cíle:

I. Zajistit, aby se vyplatilo pracovat a poskytovat zaručený příjem:

- systém daní a dávek musí být navržen tak, aby se vyplatilo jít pracovat,
- sociální podpora a pomoc nesmí omezovat ekonomický život,
- lidé musí mít zaručený příjem,
- sociální zabezpečení musí přispívat ke sladění práce a rodinného života.

II. Zajistit zaručené důchody a udržitelné důchodové systémy:

- je nutné zajistit lidem finančně zajištěné a odpovídající důchody,
- důležité je zajistit pokračující účast důchodců na životě společnosti,
- reforma důchodových systémů by měla odrazovat od předčasného odchodu z trhu práce.

III. Podporovat sociální integraci:

- třeba zajistit minimální příjmy, přístup k ubytování a zdravotním službám,
- ohroženým osobám zajistit co nejširší možnou účast na životě společnosti,
- zaměřit se na prevenci.

IV. Zajistit vysokou kvalitu a udržitelnost zdravotní péče:

- každý musí mít možnost využívat systémů zdravotní péče, léčení v nemocnici, poskytování péče a rehabilitace.

Cílem je také uspokojování sociálních potřeb klientů a zajištění kontroly, popř. změny chování, které je považováno za sociálně problematické nebo deviantní. Sociální práce však má výlučné postavení v tom, že se jejím prostřednictvím transferují zdroje k závislým lidem. Jsou to staří lidé, nezaměstnaní, děti, mentálně i tělesně postižení, kterým je nutné pomáhat (Matoušek a kol., 2003, s.213-215).

2 Sociální pracovník

Profesionální sociální pracovníci mají silnou tradici práce pro sociální spravedlnost. Pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět. K tomu, aby sociální pracovník mohl naplnit své poslání, musí objekt svého působení dostatečně pochopit a mít k dispozici potřebné dovednosti a nástroje. Musí být vybaven určitými teoretickými poznatky, které pak uplatňuje v praxi. Výkon profese sociálního pracovníka je možný za určitých podmínek vzdělanostních a osobních.

2.1 Role sociálního pracovníka

Role je soubor očekávání, jak se člověk bude chovat v určité sociální pozici.

Je běžné, že se od sociálního pracovníka očekává, že bude klientům pomáhat ale současně i klienty kontrolovat. Dostane jasně vymezenou agendu s předepsanými postupy. V některých organizacích se očekává, že bude na straně klienta svým srdcem a ke své roli bude přistupovat jako k poslání. Sociální pozice přisuzuje pracovníkům určitá práva a povinnosti. Jednotliví pracovníci vykonávají při své činnosti řadu rolí, které se vzájemně prolínají. V praxi se mohou jednotlivé role odlišovat podle požadované pracovní náplně, charakteru zařízení, stylu vedení organizace, cílů, prostředků jejího programu. Je důležité, aby si sociální pracovníci uvědomovali, jakou roli kdy zastávají, co se od nich očekává a v jaké pozici.

První role je **pečovatel, poskytovatel služeb**. Pomáhá klientům v jejich denním životě tam, kde vzhledem k postižení, onemocnění, slabosti nebo jiné neschopnosti sami nezvládnou vykonávat důležité činnosti. Takové služby je možné poskytovat jak pobytovým zařízením, tak v domácnostech klientů.

Zprostředkovatel služeb. Pomáhá klientům získat kontakt s potřebnými sociálními institucemi a organizacemi, případně s jinými zdroji pomoci. Síť sociálních služeb bývá někdy pro klienty nepřehledná, nebo není dobře koordinovaná. Sociální pracovník zde zastává roli toho, kdo posuzuje situaci, odhaduje dostupné zdroje pomoci, informuje o možnostech, případně doporučuje klientovi vhodná zařízení.

Učitel sociální adaptace. Napomáhá klientům modifikovat jejich chování tak, aby mohli sami účinněji řešit své problémy. V rámci této role zastává funkci učitele sociálních a adaptačních dovedností. Povzbuzuje a podporuje změny v chování klienta a preventivně je připravuje na situace, kdy by se mohla objevit krize.

Terapeut pomáhá klientům získat náhled na jejich postoje, pocity a způsoby jednání, snaží se napomoci jejich osobnostnímu růstu nebo adaptabilnějšímu jednání.

Poradce, v této roli sociální pracovník vystupuje velmi často. Může poskytovat rady právního, ekonomického, občanského i jiného charakteru. Tato role se velmi často prolíná s rolí zprostředkovatele služeb a dalšími.

Sociální pracovník dbá na to, aby klienti obdrželi všechny služby a dávky sociálního zabezpečení, na které mají nárok od úřadu. Poskytne jim kvalifikovanou poradenskou službu, kam se dále obrátit při řešení problémů s ubytováním, zaměstnáním apod. Sociální pracovník může být také v roli činitele sociálních změn. V rámci tohoto působení na sebe bere role analytika sociálních problémů, skupinového advokáta, povzbuzovatele sociálních iniciativ. Jeho úkolem je nabídnout pomoc, postarat se, aby klienti dostali informace, řeší situace klienta i bez jeho souhlasu. V takovém případě většinou sociální pracovník nezasahuje sám o své vůli, ale podílí se na tom i policie. Neměl by dávat přednost jednoduše a rychle řešitelným případům před těmi, které se jeví jako dlouhodobé, neperspektivní a neřešitelné.

(Matoušek a kol., 2003, s.44)

Profese sociálního pracovníka

Profese sociálního pracovníka vznikla jako reakce na potřebu řešit nové nepříznivé sociální situace, které způsobují problémy nejen jednotlivci, ale také celé společnosti. Status sociální práce je velmi nízký. Sociální pracovníci jsou často médií vyobrazováni pouze z pozic kontroly a represe ve spojitosti s problematickými kauzami. Jako profesionálové pomáhajících profesí jsou stále nedoceněni v očích veřejnosti, ale i finančně. Široká veřejnost stále vnímá tyto pracovníky jako úředníky, kteří pracují pouze s počítačem a abecedním registrem nezaměstnaných. Práce sociálního pracovníka nesmí být zaměstnáním, ale posláním. Samotná lidská profese je používána v mužském tvaru, bez ohledu na to, zda profesi vykonává muž či žena. V České republice tuto profesi vykonávají však více ženy než muži.

Sociální pracovník vstupuje do boje za zlepšení lidské společnosti prostřednictvím práce s jednotlivcem, skupinou lidí či celou komunitou, charakterizuje jeho společenský úkol. Patří sem zejména úkoly přispívat ke zlepšení narušených sociálních vztahů v přirozeném prostředí, učit jednotlivce správným životním postojům a chování, pomáhat člověku ke svobodnému životu v demokratické, svobodné společnosti. Sociálního pracovníka bychom mohli označit za pojivo společnosti. Má-li naplnit své poslání, musí spojit nejen své klienty zpět s komunitou, ale v rámci řešení sociálních problémů musí spojovat ostatní odborníky do vytvořených týmů. Sociální pracovníci i vedle své odborné činnosti zabezpečují komunikaci v rámci odborného týmu. Pro posuzování úspěšné činnosti není rozhodující, kdo odborný tým vede, ale zda je funkční.

Dalším předpokladem pro výkon profese jsou osobní předpoklady, zejména komunikační dovednosti. Důležité je navázání vztahu s klientem, umění naslouchat, chápat sdělení klienta, pozorovat a rozumět jeho chování. Je nutné umět se vcítit do situace, kterou druhý prožívá, být schopen vidět situaci očima klienta, chápat jeho motivy, proč jedná určitým způsobem a dát mu najevo, že jeho problémům rozumíme.

Ve vztahu ke klientovi by měl jednat vždy tak, aby chránil jeho důstojnost a lidská práva. Měl by pomáhat se stejným úsilím všem lidem bez jakékoli formy diskriminace, zajímat se o celého člověka, nejen o problémovou stránku, ale také se jedná o prostředí, ve kterém se pohybuje. Chrání klientovo právo na soukromí, důvěrnost jeho sdělení a nesmí poskytnout žádnou informaci bez jeho souhlasu. Umožňuje účastníkům, pokud je to možné a v souladu s právními předpisy, nahlížet do spisů. Podporuje klienty při využívání všech sociálních dávek, na které mohou mít nárok. Obdržení dávky nemusí klientovi pomoci k tomu, aby se výrazněji zlepšila jeho situace. Naopak, přiznání dávky může vést k tomu, že klient nehledá jiné řešení a o dávku si říká opakovaně. Například při opakovaném kontaktu se žadatelem, který žádá o dávku sociální pomoci by jej měl učit zásadám správného hospodaření, poučit klienta a dát mu patřičné informace, jak následně jednat.

(Matoušek a kol., 2003, s.15)

Sociální pracovník je člověk, který je osobnostně vyrovnaný, vzdělaný v oboru sociálního práva, případně v jiném humanitním oboru. Je kompetentní na to, aby klientovi dokázal pomáhat při řešení situace každodenního života, v kterých člověk

v krizi nevystačí s předcházejícím schématem myšlení a konání. Musí si být vědomý zodpovědnosti za osud svého klienta, který se ocitl v obtížné situaci.

Od kvalifikovaného sociálního pracovníka se také očekává, že dovede monitorovat změny situace vyvolané neplánovanou intervencí. Měl by být tolerantní, empatický, vřelý, respektující, zvědavý, zodpovědný, orientovat se v nabídce dalších služeb, také naučit klienta je správně využívat. Nemůže být ovšem psychologem nebo právníkem. Nepřebírá kompetence žádného z nich a nemá k tomu ani potřebnou kvalifikaci. Musí však být schopen rozpoznat psychické či právní potíže klienta, hovořit s psychologem nebo právníkem o tom, co klientovi brání zvládat očekávání jeho sociálního prostředí. Musí znát jednotlivé metody a techniky práce i jejich teoretická východiska a možnosti použití. Měl by umět i vyjednávat za práva uživatelů, ale i za sebe, své kolegy a postavení sociální práce jako takové. Úkolem sociálního pracovníka je pomáhat, nemůže však činit zázraky.

Vzdělávání sociálního pracovníka

Vývoj oboru sociálního pracovníka byl po únoru 1948 přerušen a po obnovení sociální práce přežíval na úrovni středního školství. Neexistence vysokoškolského vzdělání a degradace sociální práce na administrativní opatření, znemožnila dostatečnou přípravu sociálních pracovníků na nástrahy dnešní doby. Ještě několik let po listopadu 1989 převládala na některých školách ve vzdělání sociálních pracovníků administrativní pojetí nad vlastní metodologií sociální práce, i přes snahu mnohých pedagogů situaci změnit. Základními předpoklady pro výkon profese je odborné, ale i všeobecné vzdělání.

Vzdělávání sociálních pracovníků v současné době převzaly vyšší odborné a vysoké školy. Nové požadavky na odbornost se odrazily také v legislativě.

Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění, upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka. Tato úprava vyžaduje, aby sociální pracovník měl vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání. Pro pracovníky, kteří vykonávali činnost ke dni účinnosti zákona a nesplňovali odborné předpoklady se stanovuje sedm let na doplnění požadovaného vzdělání. Pracovníci, kteří k 1.1.2007 dosáhli věku 50 let a pracují dlouhodobě v oboru, se již považují za kvalifikované a vzdělání se jim promíjí.

Sociální pracovník má povinnost dalšího vzdělávání, kterým si obnovuje, upevňuje a doplňuje kvalifikaci prostřednictvím komplexu aktivit zaměřených na vzdělávání,

a cílenou konzultační podporu jednotlivých profesních skupin. Konkrétním cílem je umožnit zaměstnancům absolvovat vzdělávací programy pod vedením odborníků akreditované vzdělávací instituce. Získané vědomosti a znalosti pak efektivně zúročí přímo v praxi, v jednání s klienty, v sebepoznání vlastní osobnosti a v předcházení syndromu vyhoření. Akreditované kurzy mají za cíl zlepšit kvalitu práce s uživateli sociálních služeb, což přinese spokojenost klientů s odbornou péčí kvalitně připravených poskytovatelů služeb.

Vzdělávací kurzy a odborné stáže v zařízeních sociálních služeb, jsou zaměřeny na vybraná témata s předem stanoveným rozsahem i obsahem. Probíhají pod odborným vedením lektorů a inspektorů kvality v sociálních službách z vybrané instituce. Dokladem o absolvování dalšího vzdělávání je osvědčení vydané vzdělávacím zařízením.

Neustálým vzděláváním sociálních pracovníků se dosahuje vysoké profesionální úrovně, aktuálních odborných znalostí jednotlivců, týmu i celého sociálního odboru.

2.2 Etický kodex sociálního pracovníka

Zásady Etického kodexu předložil výbor Společnosti sociálních pracovníků ČR odborné veřejnosti k diskusi v letech 1993-1994. Vytvořený návrh Etického kodexu pak byl dán do souladu s Etickým kodexem Mezinárodní federace sociálních pracovníků, kde má SSP ČR své členství. Etický kodex byl schválen s platností od 1.1.1995 a poslední aktualizace byla provedena v květnu 2006. Jsou v něm rozpracovány etické principy, které by měl sociální pracovník ve své činnosti respektovat. Ten, kdo považuje Etický kodex za zbytečný dokument, pravděpodobně neví co zahrnuje sociální práce s klientem. V jakých složitých a různorodých životních situacích se klienti ocitají, jak nelehká úloha je pro pracovníka pomoci při jejich řešení. Myslím, že kdo se podrobně s Etickým kodexem sociálního pracovníka ČR seznámí a je zároveň přesvědčen, že sám uvedené zásady naplňuje Při hlubším zamyšlení zjistí, že v kodexu objevil další cenné poznatky, které mohou profesi sociálního pracovníka obohatit. To mohou zodpovědně prohlásit, neboť sama jako sociální pracovnice dlouhodobě pracuji. Etický kodex je pro každého sociálního pracovníka jedním ze základních nástrojů používaných při aplikaci metod sociální práce.

První část se zabývá **etickými zásadami**. Sociální pracovník respektuje jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské i politické přesvědčení, bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti. Respektuje právo každého jedince na seberealizaci v míře, aby současně nedocházelo k omezení takového práva druhých osob. Musí dávat přednost své profesionální odpovědnosti před svými soukromými zájmy. Služby, které poskytuje, musí být na nejvyšší odborné úrovni. Pomáhá jednotlivcům, skupinám, komunitám, dobrovolným společenským organizacím svými znalostmi, dovednostmi, zkušenostmi, při řešení konfliktů jednotlivců se společností a jejich následků.

Druhá část popisuje **pravidla etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi**. Sociální pracovník by měl vést své klienty k vědomí odpovědnosti sám za sebe, jedná tak, aby chránil jejich důstojnost a lidská práva. Pomáhá se stejným úsilím a bez jakékoliv formy diskriminace všem klientům. Jedná s každým člověkem jako s celostní bytostí. Zajímá se o celého člověka v rámci rodiny, komunity a společenského i přirozeného prostředí a usiluje o rozpoznání všech aspektů života člověka. Zaměřuje se na silné stránky jednotlivců, skupin i komunit a tak podporuje jejich zmocnění. Data a informace požaduje s ohledem na potřebnost při zajištění služeb, které mají být klientovi poskytnuty. V případě správního řízení umožňuje účastníkům tohoto řízení nahlížet do spisů. Sociální pracovník dbá, aby klienti obdrželi všechny služby a dávky sociálního zabezpečení na které mají nárok. Poučí je o povinnostech, které vyplývají z takto poskytnutých dávek a služeb. Podporuje klienty při hledání možností jejich zapojení.

Pravidla etického chování ve vztahu ke svému zaměstnavateli. Sociální pracovník odpovědně plní své povinnosti vyplývající ze závazků ke svému zaměstnavateli. Měl by se snažit, aby úroveň poskytovaných služeb byla na nejvyšší úrovni.

Pravidla etického chování ve vztahu ke svým kolegům a spolupracovníkům. Sociální pracovník respektuje znalosti a zkušenosti svých kolegů a ostatních odborných pracovníků. Rozšiřuje s nimi spolupráci a tím zvyšuje kvalitu celkově poskytovaných sociálních služeb a zároveň respektuje odlišné názory svých kolegů. Kritické připomínky k nim vyjadřuje na vhodném místě a vhodným způsobem.

Pravidla etického chování ve vztahu ke svému povolání a odbornosti. Sociální pracovník dbá na udržení a zvyšování prestiže svého povolání. Neustále se snaží o udržení a zvýšení odborné úrovně sociální práce a uplatňování nových přístupů a metod. Brání tomu, aby odbornou sociální práci prováděl nekvalifikovaný pracovník bez patřičného vzdělání. Je zodpovědný za své soustavné celoživotní vzdělávání, výcvik, což je základ pro udržení stanovené úrovně odborné práce a schopnosti řešit etické problémy. Pro svůj odborný růst využívá znalostí a dovedností svých kolegů ale také jiných odborníků. Své znalosti a dovednosti rozšiřuje v celé oblasti sociální práce. Spolupracuje se školami sociální práce, aby podpořil studenty vykonávající praxi při provádění kvalitního praktického výcviku a získávání praktických znalostí.

Pravidla etického chování ve vztahu ke společnosti. Sociální pracovník má právo i povinnost upozorňovat širokou veřejnost a příslušné orgány na případy porušování zákonů a oprávněných zájmů občanů. Zasazuje se o zlepšení sociálních podmínek, zvyšování sociální spravedlnosti tím, že uvádí do života změny v zákonech, v politice státu i v mezinárodní politice. Působí na rozšíření možností a příležitostí ke zlepšení kvality života pro všechny osoby, se zvláštním zřetelem ke znevýhodněným, ale i postiženým jednotlivcům a skupinám. Přispívá ke zlepšení podmínek, které zvyšují vážnost a úctu ke kulturám, které vytvořilo lidstvo.

Sociální pracovník eticky uvažuje při sociálním šetření, sběru informací, jednáních, při své profesionální činnosti o použití metod sociální práce, o sociálně technických opatřeních a administrativně správních postupech z hlediska účelu, účinnosti a důsledků na klientův život.

Na základě tohoto kodexu je úkolem společnosti pomáhat sociálním pracovníkům analyzovat a řešit jednotlivé sociální problémy. Společnost může doplnit a přizpůsobit zásady a metody pro ty oblasti sociální práce, kde jsou etické problémy komplikované a závažné. (Etický kodex sociálních pracovníků ČR, 1995)

2.3 Pomoc sociálního pracovníka pro zlepšení situace klienta

Za pomáhající profese považujeme ta povolání, jejichž obsahem je spíše poslání než pouhý výkon povolání. Mám na mysli práci s lidmi, přesněji řečeno, službu lidem, jež byla v naší kultuře chápána především jako služba bližnímu. Konkrétně se to dotýká profesí v sociální oblasti, ve zdravotnictví a ve školství. Některá pomáhající povolání mají formulován vlastní etický kodex. Svou významnou roli hraje zájem samotného klienta, bez které se sociální pracovník stává často bezmocným. Lepšího sociálního fungování klienta můžeme dosáhnout prostřednictvím partnerského pracovního vztahu. Jde o terapii, poradenství, rozhovor, informování, opatrování, přesvědčování, vyjasňování apod. Někdy je obtížné reagovat na potřeby klientů a nemít k dispozici nástroje k uspokojení jejich potřeb.

Počáteční pomoc na zlepšení situace klienta začíná většinou vyřízením dokladu totožnosti, opisu rodného listu, potvrzení o odpracovaných letech, evidencí na úřadu práce, pomoci při vyřizování nárokových dávek, pomoci při hledání bydlení a zaměstnání, společným výběrem vhodné rekvalifikace, doporučováním klienta na veřejnou službu, přípravu a doprovodem na pracovní pohovor apod. Velmi potřebné je zajištění kontaktů na bezplatné právní poradny, občanské poradny specializující se na dluhové a finanční poradenství, poskytnutí sociálního poradenství.

Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé životní a sociální situace. Rozsah a forma pomoci musí vždy zachovávat lidskou důstojnost osob, vycházet z jejich individuálních potřeb a aktivně podporovat jejich samostatnost. Sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb. Sociální pracovníci by měli provádět celkové posouzení klientovi situace tak, aby mohli poskytnout odpovídající informace a zprostředkovat právě ty služby, jejichž poskytnutí může opravdu vést k překonání potíží a zvládnutí situace klientem.

Odborné sociální poradenství poskytuje přímou pomoc lidem při řešení jejich sociálních problémů. Nejčastěji jde o situaci hmotné nebo sociální nouze. Součástí odborného poradenství jsou i terapeutické činnosti. Patří sem i oblast životních krizí, rozvodové a porozvodové situace.

M. Scally a B. Hopson (1979) rozlišili několik typů věcných informací, podle potřeb osoby, která pomoc vyhledala:

Pomáhání podáním jednoduchých věcných informací, je určeno osobám, které je potřebují pro řešení své situace, jako je tomu např. při neznalosti toho, jak vyplnit příslušný formulář, nebo při potřebě přehledu o agenturách poskytujících další potřebné služby.

Pomáhání poskytováním rad spočívá v nabízení názoru odborníka na to, jak by si jiná osoba měla počínat.

Pomáhání prostřednictvím přímé akce spočívá v tom, že pomáhající něco vykoná za jinou osobu, nebo jí obstarává něco, co právě nutně potřebuje. Pomáhat znamená pomoci lidem, aby si dokázali pomoci sami.

Poradenství je tedy jednou z cest, jak pomáhat lidem překonat jejich problémy, jak objasňovat jejich osobní cíle a jak jich dosahovat. Pomáhá jedinci odhalit a rozvinout jeho učební, profesní a psychické možnosti s cílem dostat se na nejvyšší možnou úroveň sociální užitečnosti. Klade důraz na to, že osoba, která má problémy, je současně osobou, která má zdroje potřebné k jejich vyřešení. Sociální pracovník vytváří vztah, který umožňuje klientovi hledat a nalézat vlastní odpovědi na problémy. Průzkumy ukazují, že kvalita vzájemného vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem je daleko důležitější než poradenská filozofie.

3 Sociální práce se zadluženými nezaměstnanými klienty

Naše země se bude v budoucnu potýkat se zhoršující se finanční a ekonomickou situací. Se zadlužením se potýká velká část klientů. V důsledku vysoké míry zadluženosti, kterou přestávají zvládat, se pak ocitají na samém okraji společnosti. Důležité je ale rozlišit, zda splácení dluhu klient zvládá, nebo zda dluh postupně narůstá. Prohlubování zadluženosti je ovlivněno několika faktory. Na jedné straně často mají sociálně znevýhodnění lidé nízké příjmy, které jsou ovlivněny vysokou nezaměstnaností, nebo nízkou příjmovým zaměstnáním na straně druhé, hrají významnou roli také vysoké výdaje.

3.1 Anketa se zadluženými nezaměstnanými klienty – analýza

Obecné příčiny zadlužování jsou známé. Člověk špatně odhadne svou reálnou situaci, své finanční rezervy i příjmové možnosti a jeho náklady přerostou možnost jejich pokrytí běžnými zdroji, což řeší půjčkou, kterou však posléze není možné splácet. To souvisí i s omezenou schopností rozlišit náklady nezbytné, k nimž patří zabezpečení potravy, ubytování, chod domácnosti, oblečení, úhrada splátek za služby, a ostatní náklady, zahrnující pořízení nákladných věcí, které nejsou k životu nezbytné.

Podle statistiky EU je v ČR chudobou ohroženo 8,6% (903 000) obyvatel. Tito lidé žijí na hranici bída a hrozí jim propad na sociální dno. Právě z těchto občanů se nejčastěji stávají zadlužení nezaměstnaní klienti a bezdomovci. Příčiny těchto propadů jsou sice různé, přesto můžeme identifikovat ty, které zásadním způsobem k sociálním propadům nejvíce přispívají.

K získání aktuálních podkladů pro svou práci jsem se rozhodla uskutečnit anketu mezi zadluženými nezaměstnanými klienty v některých mě dostupných městských částech Brna. Sestavila jsem anketní lístek s otázkami, které jsem považovala za vhodné k získání sociálního přehledu o této skupině klientů. Otázky jsou formulovány stejně pro ženy i pro muže. Vzor anketního lístku uvádím v příloze č.1. S nadějí, že se mi podaří získat dostatečně reprezentativní vzorek této skupiny klientů jsem se pustila do náročné práce, která však plně neuspokojila má očekávání. Oslovila jsem celkem 78 klientů (21 žen a 57 mužů), kterým jsem se prokázala průkazem sociálního pracovníka, vysvětlila jsem jim důvod mé ankety a ujistila je, že anketa je anonymní, otázky slouží pouze ke studijním účelům pro zpracování mé bakalářské práce, že

údaje nebudou zneužity ani publikovány v médiích. Přes tato ujištění bylo ochotno odpovědět na mé otázky pouze 36 klientů tj. (46,15%) a to 12 žen a 24 mužů. Příčiny neochoty poskytovat dobrovolně jakékoliv informace byť anonymně, sama dobře chápu a vidím je především v tom, že se tyto lidé hluboce stydí za situaci do které se dostali. Nedůvěřují státním orgánům, žijí v osobní beznaději a mnozí již rezignovali na možnost zlepšení svého života. Ženy se nechají snáze oslovit a jsou přístupnější k odpovědi na anketní otázky, pokud je osloví žena. Z 21 žen bylo ochotno odpovídat 12 tj. 57%. U mužů z 57 oslovených bylo ochotno odpovídat pouze 24 tj. 42%. Muži se více stydí za svoji situaci, pokud je oslovuje žena.

Anketou získané odpovědi jsem zpracovala do tabulek, zvlášť pro ženy a zvlášť pro muže. Tabulky s údaji uvádím v příloze č.2 a č.3 Následně jsem každou tabulku podrobila analýze, abych mohla přijímat odpovídající závěry.

Výsledky analýzy tabulek- ženy, muži

Ženy postihují sociální propady většinou ve středním a vyšším věku (83%), buď po propuštění ze zaměstnání, po rozvodu, ovdovění, jako následek zadlužení, hazardu či exekuce.

Převážně se jedná o klientky se základním vzděláním nebo vyučené, které pracovaly dříve jako dělnice. Jejich život probíhá na úrovni životního a existenčního minima, bydlí většinou v podnájmu nebo na ubytovně. Asi 16,6% přežívá bez přístřeší na ulici jako bezdomovci. Jejich zdravotní stav je z 25% dobrý, ostatní mají různé zdravotní problémy. Potřebují dietní stravování, jsou invalidní nebo mají pracovní neschopnost. Jako příčinu svého současného stavu označují z 50% ztrátu zaměstnání a z 33% zadlužení, neschopnost splácení dluhů a nezodpovědný hazard.

Zájem o práci, nebo alespoň o veřejné služby projevuje 85% žen. Vzhledem k malým pracovním příležitostem a soustavnému odmítání při hledání práce již 58% propadlo těžké beznaději a přestalo práci hledat.

Se svým současným životem není vůbec spokojeno 58% klientek, jen 25% se částečně smířilo se stávajícím stavem a rezignovalo na zlepšení svého života.

Pravidelné finanční prostředky pobírá 50% žen (ID,ČID,VD). Ostatních 50% žije bez jakýchkoliv pravidelných finančních příjmů, vyhledává pomoc v síti sociálních státních, neziskových, církevních organizacích, nebo si opatřuje obživu pochybným způsobem (krádežemi, prostitucí, žebrotou).

Muži, kteří se postupně propadli na sociální dno jsou z 50% v plném produktivním věku a z 50% dokonce ve středním věku. Většinou se jedná o rozvedené (66,7%) nebo svobodné (33,3%), se základním vzděláním (37,5%) nebo vyučené v dělnických profesích (58%), kteří v minulosti pracovali jako dělníci. Jen 4% má střední vzdělání a 4% nikdy ve svém životě nepracovali. V současné době jich žije 92% na úrovni životního a existenčního minima. 75% klientů bydlí na ubytovnách, v podnájmech nebo u kamarádů. 25% žije bez přístřeší na ulici jako bezdomovci. Svůj zdravotní stav hodnotí jako dobrý 33%, invalidních a dočasně práce neschopných je 46%, dietní stravování potřebuje 21%.

Za příčiny svého současného stavu považuje 33% ztrátu zaměstnání a dlouhodobou nezaměstnanost, 6% zadlužení a nemožnost splácet půjčky, 17% propadnutí hazardu, 12,5% rozvod a rozpad rodiny, 12,5% úraz a zdravotní problémy.

Zájem o práci projevuje 75% klientů, 25% po marném shánění práce již rezignovalo. Práci se snaží dlouhodobě hledat 54% klientů, zatímco 46% práci již nehledá.

Jen 17% mužů je spokojeno se svým současným životem, propadli skepsi a myslí si, že se s tímto stavem již nedá nic dělat. Svůj stav částečně akceptuje 50% klientů, věří však, že se jim podaří svůj život změnit, jakmile najdou práci a budou mít pravidelný finanční příjem. Zásadně se svým životem není spokojeno 33% klientů, kteří se snaží svou situaci změnit, chtějí pracovat, hledají intenzivně práci a chtějí se zařadit opět do normálního života. Nepochopitelným problémem pro normálního člověka je život bez finančních prostředků, takto přežívá 75% současných klientů. Tito občané očekávají pomoc od nejrůznějších sociálních organizací nebo si obstarávají finance sběrem druhotných surovin, krádežemi a jinou trestnou činností. Jen 17% klientů pobírá ID a 8% ČID.

Dílčí závěry z analýzy

Provedená anketa a následná analýza získaných podkladů odhaluje na konkrétních číslech hlavní příčiny sociálních propadů zadlužených nezaměstnaných klientů.

Ženy i muži vidí shodně hlavní příčiny svého stávajícího stavu ve ztrátě zaměstnání a následné dlouhodobé nezaměstnanosti, v nemožnosti získat finanční prostředky ke svému životu vlastní prací a tím se vrátit k normálnímu způsobu života. Dlouhodobý život bez práce způsobuje řetězovou reakci negativních patologických jevů. Jde především o zadlužování, hazard, kriminalitu, rozvodovost, alkoholismus, drogy, zdravotní problémy apod. To vše se týká především občanů, kteří již dříve byli

ohrožení chudobou, neměli vlastní finanční rezervy, žili „z ruky do úst“, a byli tak se svojí rodinou závislí výlučně na mzdě ze svého zaměstnání. S touto situací úzce souvisí nízká vzdělanost klientů a převážně dělnický okruh vykonávané práce před vznikem nepříznivé situace. Je nutné zdůraznit, že 83% klientů není spokojeno se svým současným životem a chce se vrátit k normálnímu způsobu života ve společnosti. 78% klientů chce pracovat a vydělávat si finanční prostředky k obživě pravidelnou mzdou, aby nebyli závislí na milodarech od společnosti či sociálních organizacích, žebrotě a kriminální činnosti.

K tomu je nutné, aby stát vytvářel příznivé podmínky:

- zastavil a začal snižovat stále rostoucí nezaměstnanost,
- podporoval podnikatele, kteří chtějí zvyšovat počty pracovních míst,
- zákonným způsobem zastavil podvodné půjčky vedoucí k následným exekucím a zbídačováním chudých občanů,
- vymýtil hazard, herny, omezil kasina, kde občané prohrávají své poslední peníze,
- ve větších městech zvýšil kapacity ubytoven pro bezdomovce, zvláště v zimním období.

3.2 Hlavní příčiny sociálních propadů

Kdo se nejčastěji stává dlužníkem? Ten, kdo nedomýšlí důsledky svých činů, kdo se impulsivně a zkratkovitě rozhoduje, kdo chce za každou cenu uspokojit potřeby svých blízkých, kdo se nenaučil být samostatný a zodpovědný za svůj život. Dlužníky se stávají také patologičtí hráči, lidé závislí na alkoholu, drogách, lidé s poruchou osobnosti, s duševním onemocněním, lidé žijící konzumním způsobem života, sociálně, ekonomicky a vzdělanostně slabší.

K hlavním příčinám, které vedou ke vzniku platební neschopnosti a zadlužení jsou sezónní prodejní kampaně, jako jsou vánoční a jiné svátky a sezónní výprodeje. Dále je to snadné získání úvěru či půjčky bez potvrzení příjmu, bez registrace, půjčky ihned. Půjčky jsou dnes běžnou součástí života nejednoho z nás. Jsou dobré do té míry, pokud je umíme splácet. Jakmile tuto schopnost ztratíme, nastává problém. Většina klientů v běžném životě ztrácí přehled nad svými půjčkami, respektive nad svými příjmy a výdaji, a dostávají se tak ještě do větších dluhů. V tisku denně vidáme

řadu nabídek, které provokují nesolventní občany k ještě většímu zadlužování za tichého souhlasu státu.

Nutno zmínit i prodej na splátky, prezentace výrobků i služeb odehrávající se v místě bydliště, výherní manipulace, kdy přijde poštou oznámení o výhře apod. Nezaplacený nájem, inkaso, telefonní účet, to vše jsou také dluhy. Bohužel plánování a řešení oddlužení je běh na dlouhou trať, zabírá měsíce i roky.

Jedna z prvních chyb, kterou dlužníci udělají předtím, než jejich dluh vůbec vznikne, je, že se při změně finančních poměrů v rodině ihned neobrátní na banku a nesnaží se s ní domluvit. Také se často domnívají, že když nepřeberou soudní obsílku, nic se nestane a jejich proces se zastaví. Dlužník si nepřipouští svoji odpovědnost za dluhy a přenáší odpovědnost za řešení na jiné osoby či instituce. Jediné východisko vidí v získání peněz z další půjčky a dostává se stále hlouběji do spirály dluhů.

Nejhorší je situace, kdy člověk přichází o zaměstnání a je bez práce dlouhou dobu. Ztráta zaměstnání je traumatizujícím zážitkem spojeným s dlouhodobým stresem a dokáže lidskou duši poznamenat na celý život. Nezaměstnaní lidé, kteří jsou zadluženi v důsledku běžných spotřebitelských úvěrů a navazujících exekucí, už a při nemohou nastoupit do zaměstnání, neboť je jim téměř celá mzda odebrána.

Žít zcela bez dluhů se jistě dá i v dnešní moderní společnosti. Ne každý musí mít tu nejdražší LCD či plazmovou televizi, nejnovější mobil, počítač, drahé auto či exotickou dovolenou. Zodpovědně se zadlužuje ten, kdo se umí dívat dopředu. Měl by mít záložní plán pro případ platební neschopnosti. Fenomémem zadlužování je třeba se zabývat jak z pohledu možné prevence, represivních či kontrolních opatření, tak z pohledu možných alternativ, jež může státní nebo nestátní sféra nabídnout.

Nezaměstnanost a s ní související sociálně ekonomické problémy

Je nutné předeslat, že běžný člověk stráví prací ať v zaměstnání či doma- sedm desetin svého života. Práce je smyslem našeho života. Zušlechťuje člověka, poskytuje mu obživu a téměř 95% lidí v ní nachází své uspokojení.

Proto se stává nezaměstnanost velkým „strašákem“ pro každého člověka v produktivním věku, i když je to v dnešním světě běžná součást života každé společnosti. Že se Vám tohle nemůže stát? I ostřílený pracovník a odborník v oboru může stejně rychle skončit, jako najít práci. O lidech, kteří ztratili práci, kterým se náhle změnil pohled na celý svět, jsou rozporné názory. Od politování, že nemají štěstí, až po zatracení, že jsou líní a práci se vyhýbají. Ztráta zaměstnání a

nezaměstnanost se mohou stát jedním z nejobtížnějších období v životě člověka. Je samozřejmé, že pro nikoho není období hledání práce jednoduché. Člověk by se neměl stydět, že je bez práce. Je to jen mezidobí před dalším zaměstnáním, kdy lidé chtějí pracovat a hledají si práci, která je pro ně běžně zdrojem obživy, nemohou však žádnou přiměřenou a placenou získat. Je třeba také rozlišovat nezaměstnanost dobrovolnou a nedobrovolnou. Dobrovolná zahrnuje lidi v produktivním věku, kteří neusilují o získání zaměstnání. Existuje bezpočet důvodů, proč by si lidé mohli dobrovolně zvolit, že nebudou při stávající mzdové sazbě pracovat. Skutečným problémem ekonomiky je nezaměstnanost nedobrovolná, kdy nezaměstnaní aktivně usilují o získání práce. (Sojka, Konečný, 1998, s.82)

Uchazečem o zaměstnání je fyzická osoba, která osobně požádá o zprostředkování vhodného zaměstnání úřad práce, v jehož správním obvodu má trvalé bydliště, a při splnění zákonem stanovených podmínek je úřadem práce zařazen do evidence uchazečů o zaměstnání. (Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti)

Nezaměstnanost vzniká poklesem potřeby pracovních sil. Příčinami mohou být ekonomické potíže podniku, celého odvětví nebo národní ekonomiky. Představuje nový sociálně-ekonomický problém, s nímž se česká společnost setkává opětovně po roce 1989. Současná generace nebyla na tento typ zátěže dostatečně adaptována, nedovedla jej řešit, a proto na ně působí jako silně stresující faktor. Nezaměstnaný člověk byl dříve společností vnímán jako výjimečný, dostával se mimo oblast normy. Teprve v současnosti se s tímto jevem lidé učí vyrovnávat. Ztráta zaměstnání vyvolává různé psychické a somatické reakce. Reakce na ztrátu zaměstnání je tím větší, čím jsou motivy k práci u daného jedince silnější. Bývá prožívána jako ztráta, na niž člověk reaguje zoufalstvím a depresemi. Vyvolává psychické napětí, strach a úzkost. V rodinách ztráta zaměstnání jednoho z členů, představuje zátěžovou situaci pro celou rodinu. Může dojít až ke krizi a následnému rozpadu rodiny.

Míra nezaměstnanosti se měří za určitý časový interval. V ČR se zveřejňuje jednou za kalendářní měsíc, a vyjadřujeme ji v %, jako podíl, kde v čitateli je počet neumístěných uchazečů o zaměstnání registrovaných na ÚP k poslednímu dni sledovaného období, a ve jmenovateli pracovní síla. (Sojka, Konečný, 1998, s. 91)

Proto lze psát i takto: $u = U/L \times 100$.

Odhaduje se, že v ČR žijí desítky tisíc lidí dlouhodobě nezaměstnaných, nebo nikdy nepracujících a závislých na sociálních dávkách. To se odráží především v regionech s nízkou nezaměstnaností. Mezi oblasti s dlouhodobě nejhorší sociální situací v ČR patří Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský kraj. Podle statistiky MPSV v průběhu prosince 2010 míra registrované nezaměstnanosti v ČR vzrostla na 9,6%. Celkový počet uchazečů o zaměstnání se k 31.12.2010 zvýšil o 55 000 na téměř 562 000.

V Jihomoravském kraji míra nezaměstnanosti ke konci roku 2010 dosáhla 10,87%. Okres Brno-město v kraji „obsadil“ mezi všemi okresy republiky 19.místo. Úřady práce v Jihomoravském kraji registrovaly ke konci prosince 2010 celkem 69 342 uchazečů o zaměstnání. Proti stejnému období roku 2009 se celkový počet nezaměstnaných zvýšil o 3 398 osob.(ČSÚ, 2011)

V současné době nelze přesně stanovit důvody tohoto výrazného zvýšení, jedná se pravděpodobně o kumulaci několika faktorů: projevuje se sezónnost v některých výrobních činnostech, jako je zemědělství, stavebnictví, služby a cestovní ruch. Dále je tu pokles kupní síly obyvatelstva v důsledku ekonomické krize. Na zvýšeném počtu registrovaných lidí bez práce se ještě v závěru roku 2010 podepsala novela zákona o zaměstnanosti měnící se od 1.ledna 2011. Jde o snížení výše podpory v nezaměstnanosti uchazečům, kteří sami bez vážného důvodu ukončily pracovní poměr, ruší se možnost souběhu pobírání podpory v nezaměstnanosti s výkonem tzv. nekolidujícího zaměstnání apod.

Je nutné se zmínit o situaci na trhu práce v zemích EU. Průměrná míra nezaměstnanosti zde stoupla koncem roku 2010 na 9,7 %. Z velkých zemí EU nezaměstnanost trápí nejvíce Španělsko, kde se průměrná míra blíží 20 %. Zato v Německu míra nezaměstnanosti klesla.(MPSV, 2011)

Podrobnější míru nezaměstnanosti v EU mužů a žen ve 3.čtvrtletí r. 2010, uvádím v příloze č.4.V krajích České republiky, a v Jihomoravském kraji k 31.12.2010 uvádím v příloze č 5.

S nezaměstnaností úzce souvisí ekonomické a sociální problémy.

Ekonomické problémy jsou zdrojem, ale také důsledkem chudoby. Představují vyloučení ze životního standartu a životních šancí obvyklých ve společnosti. Ať jde o vyloučení z placené práce, či časté střídání placeného zaměstnání. Zejména dlouhodobá nezaměstnanost, nízký příjem a s ním spojená příjmová chudoba, patří

k těmto formám ekonomických problémů. Musíme rozlišovat mezi vyloučením z trhu práce

(rostoucím počtem nezaměstnaných a růstem obtížností jejich návratu do placené práce) a vyloučením na trhu práce (situováním jedinců na pracovní trh s nejistými pracovními nízkými výdělky, nevhodnými podmínkami a téměř nulovými požadavky na kvalifikaci).

Sociální problémy představují určitou formu sociální izolace. Příjmově chudé rodiny nejčastěji bydlí v menších bytech nižší kategorie, ale také v chudinských domech , či ubytovnách, kde jsou zcela nevyhovující podmínky. Domácnosti příjmově chudých bývají často vlhké, tmavé a ve špatném obytném stavu. Ovšem spousta jednotlivců nemá žádné bydlení. Přespává v azylových domech, kanalizacích, sklepních prostorách, vybydlených domech, v zahrádkářských koloniích, odstavených vlakových soupravách. V návaznosti na tento problém nejvíce klientů řeší také finanční tíseň. Velmi početná skupina příjmově chudých nestačí svými příjmy pokrýt základní životní potřeby. V této situaci se někteří nacházejí i déle než pět let. Ve většině případů se tíživá finanční situace oproti předchozímu roku výrazně zhoršila, také naděje na zlepšení v nejbližších letech je minimální, vzhledem k ekonomickým reformám a úsporným opatřením.

Hmotná nouze, exekuce, chudoba, bezdomovectví

Hmotná nouze je stav, kdy člověk – občan nemá dostatečné příjmy, aby si vlastním přičiněním zabezpečil základní životní podmínky. Občan, který sám nebo za pomoci své rodiny tyto podmínky nemůže splnit a nedisponuje ani majetkem, jehož prodejem, pronájmem či jiným využitím by mohl získat prostředky k zajištění svých potřeb, má zpravidla nárok na pomoc od státu.

Dnem 1.1.2007 nabyl účinnosti zákon o pomoci v hmotné nouzi, který nahrazuje v plném rozsahu dosavadní zákon o sociální potřebnosti. Společensky uznanou hranicí příjmu občana, pod níž nastává stav hmotné nouze je životní minimum, které je stanoveno právní normou.(Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)

Je jednosložkové a nepokrývá výdaje na bydlení. Náklady na bydlení řeší dávky státní sociální podpory – příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení je součástí dávky v hmotné nouzi. Částky životního minima potřebné k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb jsou odstupňovány podle počtu osob v domácnosti (Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu). Za osobu v hmotné nouzi

můžeme považovat také člověka stíženého vážnou mimořádnou událostí, jako je živelná pohroma např. povodeň, vichřice, požár, ekologická havárie.

Orgánu pomoci v hmotné nouzi je zákonem dána možnost vyplácet příspěvek na živobytí jak v peněžní, tak ve věcné formě formou poukázek opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě. Největším přínosem věcného plnění sociálních dávek touto formou je fakt, že jde o účinný způsob, jak zabránit jejich zneužívání. Prostřednictvím poukázek lze nakupovat zboží základních životních potřeb a to potraviny, potřeby osobní hygieny, oděvy a obuv. Nelze za ně pořídit alkoholické nápoje a cigarety.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů umožňuje od 1.1.2009 využít pro zaměstnání osob v hmotné nouzi institut „veřejná služba“. Je jednou z možností zachování pracovních schopností a dovedností osob, které dlouhodobě setrvávají ve stavu hmotné nouze a mají problémy s nalezením odpovídajícího zaměstnání. *Veřejnou službou* se rozumí pomoc obci v záležitostech, které jsou v zájmu obce, zejména při zlepšování životního prostředí v obci, udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství, pomoci v oblasti kulturního rozvoje a sociální péče. Veřejná služba může být vykonávána pouze osobami, které pobírají dávky ze systému pomoci v hmotné nouzi.

Obecné principy systému pomoci v hmotné nouzi jsou jednotné na celém území České republiky. Je to jednotná evidence osob, dávek a jednotné programové vybavení.

Exekuce

Mezilidské vztahy si od samého počátku vyžadují dodržování určitých pravidel chování. S postupným prohlubováním sociálních rozdílů se rozšiřuje i spektrum přístupů a postojů lidí k měnícím se životním podmínkám. Neplatiči se stávají hrozbou společnosti, podnikatelů a také státu. Plnění závazků vždy platilo k základním pravidlům lidské slušnosti. Mnozí si však demokracii vykládají dle vlastních představ a neplacení dluhů v mnoha případech považují za osobní hrdinství. Exekuce nejsou v praktickém a společenském životě příliš populární, ale jejich náležitá právní úprava a zároveň praktická připravenost soudů a správních orgánů exekuce provádět je v právním státě nezbytná. Exekuce je nucený výkon rozhodnutí v případě, že dlužník dobrovolně a včas neplní povinnost, kterou má stanovenou

vykonatelným rozhodnutím. Účelem exekuce je zajistit rychlou a účinnou ochranu věřitelových práv.(Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád)

Nezaměstnaný občan, vůči kterému je nařízena exekuce, není prakticky zaměstnatelný, protože zpravidla má exekuci na bankovní účet, kam mu zaměstnavatel posílá mzdu a tedy prakticky ihned o tuto mzdu přichází. Pro jejich život je typická jistota trvalého strachu z vymahačů, z exekutora apod. Následně často tito lidé končí na pokraji sociálního vyloučení bez jakékoliv perspektivy, kromě perspektivy trvalé zátěže systému státní sociální péče. Někteří exekuovaní žijí buď na ubytovnách, nebo se zdržují jinde u příbuzných. Na základě neplacení nájmu, jsou vystěhováni z městského bydlení a část exekuovaných je formálními bezdomovci. Upadají do hlubších dluhů u nebankovních firem a především lichvářů, pro které je situace těchto lidí obdobím žní. V důsledku náhlé insolventnosti osob postižených exekucí hrozí rovněž zvýšení kriminality.(Grossová, 1996, s.3-4)

Je důležité se této problematice věnovat a investovat dostatek prostředků a energie na změnu této situace, která začíná i v ČR častěji ohrožovat stále více občanů a ve svých důsledcích i státní rozpočet.

Chudoba je pohroma, se kterou se lidstvo potýká nepřetržitě. Nezná hranice, nesouvisí s národností, barvou kůže ani politickým smýšlením. Lze tvrdit, že chudoba je fenomén starý jako lidstvo samo.

V dnešní době se díky medializaci pojem chudoba spojuje zejména s životními poměry lidí v rozvojových zemích a používá se pro stav, který nezajišťuje člověku základní podmínky pro důstojný život a uspokojení nejzákladnějších lidských potřeb. Je spojen se značnou hmotnou nouzí, nedostatkem potravin, nezávadné pitné vody, ošacení, špatné situace s bydlením, nedostatečným či žádným přístupem k základní zdravotní péči, vzdělání, apod. Z hlediska sociální politiky představuje chudoba jeden z nejobtížněji řešitelných problémů. Zároveň chudoba představuje jeden z nejvýraznějších motivačních prvků, kdy je motorem vzdělání.

Chudobu lze v zásadě rozdělit na dvě velké skupiny, které se dále dělí. Horším stádiem chudoby je tzv. **absolutní chudoba** o které hovoříme v případě, že se člověk dostane do stavu, kdy není schopen uspokojit své nejzákladnější potřeby, jako je zajištění potravy a ošacení. Druhým druhem je tzv. **relativní chudoba**, což je stav, kdy jedinec nebo rodina uspokojují své sociální potřeby na výrazně nižší úrovni než je průměrná úroveň v dané společnosti. Faktorů, způsobujících chudobu je celá řada.

Za hlavní příčiny lze ale označit nemoc, nevzdělanost, vládní selhání, nepříznivou geografickou polohu nebo chudobu samotnou. Boj s chudobou je velmi problematický. Velkým problémem je vznik závislosti na sociálních dávkách a nedostatek peněz.

Cílem je, aby pomoc umožnila člověku důstojný život, ale aby ho zároveň motivovala k vymanění se z této pomoci. Nastavení takových podmínek je velmi obtížné a dosahuje se ho jednak pomocí s dobou klesajících dávek a motivačními programy směřujícími k rozšíření kvalifikace. V České republice existuje pouze chudoba neohrožující život člověka, přesto je stát nucen vynakládat nemalé prostředky na boj s chudobou.

Bezdomovectví je sociální problém, jehož závažnost v současné době postupně narůstá. Termínem bezdomovectví je označen souhrn jednání, procesů, následků, příčin, které vedou ke ztrátě zázemí a životních jistot. Přesto znalosti o tomto fenoménu jsou v ČR stále na poměrně nízké úrovni. Je tomu tak i proto, že tato problematika byla za minulého režimu uměle zneviditelnována a v České republice se znovu naplno objevila až po roce 1989 v souvislosti s rozsáhlými sociálními a ekonomicko – politickými změnami. V tuto dobu se začal počet bezdomovců rychle zvyšovat. Bezdomovectví je nejvíce patrné v chudších a odlehlejších částech velkoměst a většinou je spolu s dalšími negativními faktory doprovázeno sociální izolovaností a psychickým strádáním. Mezi objektivní, nebo strukturální příčiny řadíme nezaměstnanost a absenci finančně dostupného bydlení. Subjektivními, vnitřními příčinami mohou být poruchy chování, nebo psychiatrické diagnózy.

Tento jev je ale nebezpečný tím, že se dotýká každého z nás. Aniž bychom si to uvědomovali, kdokoli z našeho okolí, i my sami, se můžeme do tohoto problému dostat. Stačí k tomu skutečně velmi málo. Ztráta střechy nad hlavou znamená totiž pro jedince víc, než si často vůbec dovedeme představit. Se ztrátou domova dochází také ke ztrátě blízkých lidí, což znamená také ztrátu dobré komunikace, která je k uspokojivému životnímu pocitu tak potřebná.

(Štěchová, Luptáková, Kopoldová, 2008, s. 112)

Bezdomovec je osoba nemající domov či možnost dlouhodobě využívat nějaké přístřeší. Je společensky diskvalifikovaný a ztrácí vazby se svými rodinami. Je sám, bez zaměstnání, bez vztahu k rodině, bloudí městem a hledá finanční pomoc nebo staré a obnošené šatstvo. Patří sem osoby žijící na ulicích, na nádražích, osoby

vyhledávající ubytování v zimních noclehárnách a azylových domech, hledající bydlení ve squarech, sklepech, ve starých automobilech, kontejnerech, výměnících. V současnosti jsou nádraží místy odpočinku a setkávání všech opuštěných. Vždyť v každém městě má právě nádraží své výsadní místo. Uzavírá se velmi pozdě v noci, je tradičně umístěno v centru města a navíc je blízko důležitých ekonomických center. Ulice vítá každého stejně. Její chladná náruč je lhostejná a bez citu. Významný počet bezdomovců se rekrutuje z odchovanců dětských domovů, z vězňů vracející se z výkonu trestu.

Být bez přístřeší, mít fiktivní trvalé bydliště, být živ na ulici souvisí s extrémním nedostatkem peněz, prostředků i vhodných příležitostí.

Celkově je možno považovat názor na bezdomovectví v našem veřejném mínění za poněkud zjednodušený. Bezdomovci jsou vnímáni veřejností na jedné straně jako bezpečí ohrožující prvek, na straně druhé lidé s nimi do určité míry soucítí a jsou ochotni jim pomoci. (Hradečtí, 1996, s. 35-42)

Odbor sociální péče Magistrátu města Brna prostřednictvím Oddělení sociální prevence a pomoci připravil a zrealizoval projekt „ Sčítání bezdomovců v Brně v roce 2010“, kterých bylo evidováno 1500. Základním cílem bylo zjistit a aktualizovat informace o počtech lidí bez domova, jejich struktuře, místech kde žijí, apod. Zjištěná data jsou důležitá jako podklady pro další plánování rozvoje adekvátních sociálních služeb a projektů. Údaje z projektu přispívají k prohlubování odborných znalostí o fenoménu bezdomovectví nejen ve městě Brně, ale i v celé ČR. Do projektu byli zahrnuti osoby definované jako osoby bez střechy, bez bytu, s nejistým bydlením a nevyhovujícím bydlením.

Podle srovnání s údaji sčítání v roce 2006 bylo konstatováno, že lidí bez domova přibýlo a že narůstá počet lidí, kteří nemají dostatek zdrojů k řešení vlastní bytové problematiky. Narůstá však také počet osob, které využívají azylová zařízení a sociální služby. Stejně tak roste počet osob, které využívají lékařské péče formou hospitalizace ve zdravotnických zařízeních. Skupina lidí bez domova mírně stárne, přibývá bezdomovců – seniorů. Naopak je méně mladých. Poměr mužů a žen zůstává vyrovnaný. Výsledky z tohoto projektu jsou využívány při utváření komunitního plánu sociálních služeb v městě Brně, kde je věnovaná velká pozornost právě této cílové skupině. (MMB, 2010)

3.3 Obsah sociální práce se zadluženými nezaměstnanými klienty

V souvislosti s přetrvávající, celosvětovou ekonomickou krizí se do popředí dostává problematika narůstajícího počtu jednotlivců, ale i rodin, které trpí ekonomickými problémy. To má dopad nejen na jejich finanční stránku života, ale také působí na jejich sociální vztahy, tělesné či duševní zdraví. Obecné příčiny jsou známé. Člověk špatně odhadne svou reálnou situaci, své finanční rezervy i příjmové možnosti a jeho náklady přerostou možnost jejich pokrytí běžnými zdroji.

Potřeba systematického řešení problému zadlužování sociálně slabých klientů je vysoce aktuální. Této situaci ze strany státu by měla být věnována intenzivní pozornost. Dluhová past patří totiž spolu s problematikou možnosti získání adekvátního bydlení k naprosto zásadním problémům sociálně zadlužených.

Pomoc patří k běžné náplni práce sociálních pracovníků, kteří ovšem s tímto fenoménem nakládají až ve fázi jeho akutního řešení. Snaží se při další své práci s klienty i o prevenci a osvětu.

Obsahem sociální práce se zadluženými klienty je řešení hrozícího zadlužování, které lze spatřovat v oblasti celoživotního učení dospělých. Je nutné, aby si klient osvojil základy ve vztahu k dluhové problematice, aby se orientoval ve smluvních vztazích a v právech spotřebitelů, vhodné je i využití poradenství. Zadluženým klientům, kteří si nevědí rady je snaha pomoci tím, že se jedná s věřiteli o splátkovém kalendáři, nebo o snížení splátek. Z výše nastíněných možností vyplývá jeden základní předpoklad. Efektivní prevence i řešení zadluženosti musí být založeno na systematické spolupráci všech, kteří mohou přispět k eliminaci rizika zadlužení těchto občanů.

Sociální pracovníci jsou posledním článkem v řetězci osob, které by se měly věnovat zlepšení situace zadlužených a předlužených lidí. Mohou se snažit v rámci svých možností a zkušeností poskytnout poradenství, podporu a pomoc. Zde je možnost poradit lidem, kteří jsou zadlužení, i těm, jimž hrozí dluhová past nebo se v ní již ocitli. Poskytuje se také poradenství v oblasti rodiny, mezilidských vztahů, sociálních služeb, ochrany bydlení či soudních řízení, o možnostech navýšení příjmu a vyřízení všech nároků na dávky poskytované státem. Podpora klientů začíná tam, kde potřebují nějakým způsobem povzbudit v jejich těžkém životním období tak, aby byli schopni sami dále aktivně řešit svoji svízelnou situaci. Pomoc obsahuje sestavení plánu hospodaření domácností, pomoc při navázání kontaktu s věřiteli.

Úkolem je pomáhat tak, aby u dlužníka byla dodržována všechna jeho práva, aby nebyla porušena pravidla exekuce, a bylo ponecháno celé státem stanovené minimum. Sociální pracovník musí vždy motivovat klienta k řešení jeho situace, ale také důrazně upozorňovat na to, že oddlužení je dlouhodobá záležitost, která vyžaduje trpělivost (Role sociálního pracovníka, s.24).

Nestátní organizace pomáhající těmto klientům

Charakteristickým rysem všech neziskových organizací je skutečnost, že hlavním předmětem jejich činnosti není podnikání. Nejsou zřizovány státem a nejsou na státu závislé. Jsou určené k obecně prospěšné činnosti nebo k neziskové činnosti pro soukromý prospěch. Do skupiny nestátních neziskových organizací zahrnujeme především občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, politické strany a politická hnutí, církve a náboženské společnosti. Pod pojem neziskové organizace lze zahrnout ještě např. rozpočtové a příspěvkové organizace, které jsou ale státními organizacemi a dále veřejnoprávní instituce.

Z hlediska používání pojmu neziskové organizace je třeba mít na zřeteli, že tato neziskovost spočívá v tom, že organizace netvoří zisk ze své činnosti, ale v tom, že vytvořený zisk se znovu vrací do hlavní činnosti.

Hovoříme-li o městě Brně, to již řadu let přispívá každoročně ze svého rozpočtu finanční částkou na činnost nestátních neziskových organizací, které poskytují sociální služby různým cílovým skupinám.

V oblasti péče o osoby v nepříznivé sociální situaci působí např.:

Azylové domy, zaměřující se na pomoc člověku, který se ocitl v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Poskytují pobytové služby na přechodnou dobu, sociální poradenství, pomáhají se zajištěním stravy, hygieny, údržby prádla, s obstaráváním osobních záležitostí.

Nízkoprahová denní centra. Lidem v akutní situaci je nabízeno jednoduché jídlo, ošacení, obuv, možnost osobní hygieny, odpočinek u TV a denního tisku, pomoc při vyřizování dokladů a jednání na úřadech, sociální poradenství apod.

Armáda spásy. Jde o mezinárodní křesťanskou organizaci. Usiluje o rovný přístup bez ohledu na pohlaví, rasu, vzdělání, náboženství, stav a názor uživatele. Pracuje s jednotlivcem a jeho konkrétními potřebami.

Oblastní charity, které poskytují okamžitou pomoc lidem v akutní nepříznivé sociální situaci. Snahou organizace je předcházet jejich sociálnímu vyloučení. U osob, které se

již dostali na okraj společnosti pomáhá snižovat nežádoucí následky, které jsou spojené s životem bez přístřeší.

Krizová centra. Jsou nízkoprahová zařízení, poskytující ambulantní, popřípadě terénní služby osobám ohroženým závislostí na návykových látkách.

Noclehárny poskytují ambulantní služby osobám bez přístřeší, které mají zájem využít hygienické zařízení a přenocování. Zároveň služba přispívá k prevenci kriminality a mírní dopady bezdomovectví na společnost.

Kontaktní centra. Hlavní náplní je kontaktní a poradenská činnost, zdravotní, sociální pomoc, pomoc s hygienou, poradenství rodinným příslušníkům. Služby jsou určeny primárně i lidem, kteří jsou ohroženi důsledky užíváním drog.

Zaměření činnosti jednotlivých organizací je úzce propojeno. Některé se zaměřují na sociální **prevenci**, jak napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace, jiné na **poradenství**, jak zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy na bydlení. Jiné řeší nezaměstnanost, sociální zabezpečení, zadluženost občanů, exekuce apod.

4 Návrhy na zlepšení účinnosti sociální práce se zadluženými

Mezi podstatné návrhy na zlepšení účinnosti sociální práce patří síť kvalitních sociálních služeb ale i proces oddlužení dostupný pro sociálně slabší osoby. Nestačí pouze dluhové poradenství, ale je potřeba řešit i širší okruh potíží, se kterými se klienti potýkají. Dlouhodobým cílem v práci s klienty je podporovat aktivní řešení problematiky zadluženosti, ale také zvyšovat znalosti a kompetence.

4.1 Prevence a řešení hrozícího zadlužování

V následujícím textu jsou uvedena systémová opatření, která jsou zaměřena jak na prevenci vzniku zadluženosti, tak na řešení již vzniklé situace:

- podpora na zavedení finančního vzdělávání již na základních, středních, vysokých školách,
- rozvoj finanční gramotnosti široké veřejnosti,
- vytvoření a rozšíření sítě finančního poradenství, dostupné bezplatné poradenství,
- prevence poskytování půjček a úvěrů osobám, u kterých je zřejmé, že dlužník nebude schopen závazek splnit.

Finanční gramotnost by měla být směřována zejména na získávání takových schopností a dovedností, na základě kterých by občané uměli vhodně spravovat rodinný rozpočet a řádně plnit své závazky.

Poradenství k řešení zadluženosti se zaměřuje na základní zjištění celkové výše dluhů, aby se zjistila aktuální situace dlužníka.

Moderním trendem posledních let se pro většinu občanů stal život na dluh. Orientovat se ve spleti českých spotřebitelských úvěrů a půjček je pro většinu klientů poměrně obtížné. Sociální pracovníci, kteří se setkávají s problematikou zadluženosti u svých klientů, na ni v řadě případů neumí dostatečně reagovat. Minimálně by měli podat základní informace a zprostředkovat kontakt s odbornou institucí. Další opatření by měla být hledána v dávkové oblasti, např. posouzení možnosti ustanovení zvláštního příjemce, zasílání části dávky na účet poskytovatele služeb (elektrina, plyn a nájem). Samostatnou otázkou je možnost poskytnout v individuálních případech jednorázovou mimořádnou okamžitou pomoc. Na jedné straně může tato dávka pomoci nezadlužit se v situaci, kdy je zřejmé, že splácení není reálné. Na druhé straně

automatické poskytování vede k naučenému chování očekávání pomoci při jakémkoliv nepředpokládaném výdaji bez vytváření si alespoň minimálních finančních rezerv.

Základem celého systému pomoci by měla být fungující síť dluhového poradenství, kde se odborníci věnují pouze tomuto tématu. Vyšší informovanost je možné zajistit pomoci terénních sociálních pracovníků, kurátorů, pracovníků nestátních neziskových organizací a asistentů v sociálně vyloučených komunitách. Důležitá je i osvěta pomoci rozhlasových pořadů, besed, přednášek, denního tisku a TV.

K zajištění informovanosti sociálně slabých a vyloučených, lze využít právě terénních sociálních pracovníků. Znají příčiny, průběh a následky zadlužení. Každodenně pracují v rizikových lokalitách se zadluženými občany a jejich rodinami. Preventivní je spolupráce s postiženou klientelou na vypracování osobního rozpočtu, dohlížení na dodržování povinností vůči státu, provádění nácviku potřebných úkonů, hledání nové pracovní příležitosti a rekvalifikačních kurzů. Důležitá je také informovanost o rizicích finančních závazků a předání včas klienta odborným poradenským institucím s cílem co nejdříve zamezit narůstajícím dluhům.

Významná je také potřeba srozumitelného informování široké veřejnosti o nástrahách zadlužování a potřeba kvalitního, dostupného a rychlého poradenství pro ty, kteří jsou již zadlužení. To vše musí být podpořeno individuální sociální prací, pro kterou musí být její nositelé dobře připraveni a vyškoleni. (sborník z konference 2010 MMB)

K prevenci zadlužování občanů by přispěla i důkladná a odpovídající novelizace právních předpisů, které by mohly přispět k bezpečnosti finančního trhu.

4.2 Komunitní sociální plánování

Komunitní plánování je možnost, jak se dozvědět a promluvit si o opravdových potřebách všech, jichž se sociální služby jakýmkoliv způsobem týkají. Nabízí prostor pro vzájemný dialog, což je mnohdy věc, která nám chybí nejvíce. Je jasné, že během celého procesu může docházet ke střetům, jelikož každý z nás vidí stejný problém trochu z jiného úhlu. Odlišně na věc pohlíží pracovník odboru sociální péče, jinak zaměstnanec či dobrovolník neziskové organizace a jinak přímý uživatel.

Posláním komunitního plánování je zajistit, aby sociální služby fungovaly a rozvíjely se podle potřeb těch, kdo je využívají a zajišťují. To konkrétně znamená, že služby jsou dostupné kapacitně, místně i časově, jsou kvalitní, reagují na potřeby uživatelů, nabídka služeb je přehledná a srozumitelná.

Princip komunitního plánování předpokládá zapojení a úzkou spolupráci aktivních zainteresovaných občanů, přesněji tři subjektů tvořících tzv. komunitní triádu:

- uživatelů sociálních služeb,
- poskytovatelů sociálních služeb,
- zadavatelů sociálních služeb.

Komunitní plánování vychází ze zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, který hovoří o tvorbě střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb, jenž se zpracovává ve spolupráci se zadavateli, poskytovateli a samotnými uživateli služeb. Garantem tohoto plánu ve městě Brně je Odbor sociální péče Magistrátu města Brna, který zprostředkovává tok informací mezi volenými orgány města a dalšími subjekty. Hlavními cíli plánování jsou efektivní, kvalitní a dostupné sociální služby, podpora stávající sítě sociálních služeb a rozvoj dle priorit a opatření. Posláním je zajistit, aby sociální služby fungovaly, rozvíjely se podle potřeb těch, kdo je využívají a zajišťují. Plánování je ve své podstatě nekončící proces hledání potřeb, které v dané oblasti vyvstávají a stanovování priorit, co budeme řešit dříve a co později.

Všechna témata zahrnuje **projekt**. Dobrý projekt pomáhá ujasňovat skutečnosti důležité pro úspěšnou realizaci procesu změn. Napsat dobrý komunitní projekt není jednoduché a jeho tvůrce potřebuje mít znalosti z mnoha různých oblastí lidské činnosti. Obsahuje myšlenku šíření hodnot otevřené společnosti, rozvíjí zaujetí a zájem lidí, otevírá lidem a skupinám nové rozměry tím, že jim pomáhá překonávat vidění problémů. Jde o informace o realizátorovi projektu, formulaci problému nebo potřeby, cílovou skupinu, cíle projektu, popis projektu, způsob vyhodnocení a dokumentování. (Matoušek, 2003, s.262-267)

Komunitní plán je shrnutím dohod všech zúčastněných. Jasně popisuje stávající síť sociálních služeb a slouží jako zásobník projektových záměrů. Opatření jsou konkrétní, uskutečnitelná a měřitelná.

Komunitní pracovník by měl být profesionálem, který dokáže:

- žít uprostřed konfliktů a napětí,
- naslouchat potřebám jednotlivých skupin žijících v komunitě,
- usnadňovat a podporovat jednání různých zájmových skupin,
- pomoci obyvatelům komunity zapojit se do procesu v pravý čas.

O úspěchu komunitního pracovníka při řešení problému rozhoduje i to, jaké vyznává hodnoty. Základem je profesionalita, značná dávka empatie, schopnost chápat lidské osudy, umět svým klientům pomoci, zvládat jejich sociální a osobní problémy.

Posláním je povzbuzování obyvatel k tomu, aby poznali své problémy a pokusili se je zvládnout s pomocí služeb. Musí umět nechat místo pro kritiku. Musí být v partnerské a ne dominantní pozici

Komunitní práce se rozvíjí až od začátku devadesátých let 20.století. Většinu programů začaly rozvíjet nestátní neziskové organizace. Je to metoda velmi univerzální. Lze jí řešit místní problémy v oblasti sociálních služeb a zdravotní péče, vzdělávání, ale i životního prostředí. Je také velmi variabilní. Každá situace vyžaduje odlišné řešení, které je do velké míry nepřenositelné do jiných situací.(Komunitní plán soc. služeb města Brna pro r. 2010-2013)

4.3 Informovanost a spolupráce v sociální oblasti

Informovanost je podle průzkumu nejčastější diskutovanou problematikou. Není jediné obce, která by považovala tuto prioritu o sociálních službách za postačující. Při syntéze dostupných informací lze identifikovat potřebu navýšení informovanosti směrem k uživatelům a veřejnosti v tom, co jsou sociální služby, jakým způsobem jsou poskytovány. Přesto je z šetření patrný nárůst zájmu o vznik poradenských center, které by poskytovali komplexní informace o sociálních službách.

Mezi návrhová opatření patří:

1) Zlepšit informovanost veřejnosti v oblasti soc.slужbách a zajistit dostatečnou informovanost v regionu.

Je nutné vytvořit databázi informací o soc. službách, podporovat metodicky propagaci obce při vytváření místních informačních systémů, realizovat mediální kampaň, podporovat vznik center v obcích

2) Pravidelně mapovat vývoj v soc. oblasti, provádět koncepční monitoring potřeb uživatelů soc. služeb.

Vytvořit pracovní skupinu zabývající se monitoringem vývoje v soc. oblasti, která bude pravidelně spolupracovat s obcemi s rozšířenou působností. Také poskytovat metodickou pomoc při zjišťování potřeb uživatelů.

3) Zajištění plánování soc. péče prostřednictvím rozvojového plánu.

Zajistit koordinaci, plánování a vyhodnocování soc. služeb, monitorovat realizaci rozvojového plánu, vyjednávat o podobě soc. služeb.

4) Vytvořit systém financování soc. služeb, který umožní rozvoj nových služeb.

Nutné je upravit systém financování soc. služeb, pravidelně systém vyhodnocovat, poskytovat podporu obcím, vytvořit podpůrný systém a podporovat zdravou konkurenci mezi poskytovateli.

5) Podpora informovanosti a preventivních programů v různých oblastech soc. vyloučení.

Patří sem rozšíření služby dluhového poradenství, podpora preventivních programů, rozšíření terénní práce zaměřené na lidi bez přístřeší, nabídka vzdělávání pro soc. pracovníky na jednotlivých úřadech a zlepšení podvědomí veřejnosti přicházející do kontaktu s těmito osobami.

6) Podpora pobytových služeb.

Rozšíření kapacity denních center a azylových domů, rozšíření o novou službu nízkoprahového ubytování.

V sociální oblasti je velmi důležitá spolupráce s ostatními subjekty. Mezi nejdůležitější patří **Ministerstvo práce a sociálních věcí**. To monitoruje aktivitu krajských úřadů a obcí s rozšířenou působností, jak zabezpečují výkon sociální péče. Sleduje problém zadlužování sociálně slabších klientů, kteří potřebují zvláštní pomoc. Mezi další patří **Ministerstvo financí**, které věnuje pozornost nejen bankovnímu sektoru, ale také sociálně vyloučeným adresátům.

Ministerstvo vnitra se podílí systematicky na pozornosti lichvářských praktik finančních institucí.

Také **Ministerstvo spravedlnosti** věnuje zvýšenou pozornost státnímu dohledu nad exekuční činností a řeší otázku přístupné právní pomoci pro sociálně slabé.

Mezi nejčastější spolupráci patří poskytování služeb sociálně vyloučeným, zadluženým a nezaměstnaným klientům v podobě sociálního a právního poradenství na **obecních úřadech**. Zde je první krok k vyřizování základních a důležitých věcí, se kterými si klient neví rady. Klient musí mít pocit, že v dané situaci na svůj problém není sám, a že zde existuje skupina lidí, která se snaží a chce mu pomoci.

Závěr

Bakalářská práce řeší sociální problematiku zadlužených nezaměstnaných klientů. Cílem bylo analyzovat tuto sociální oblast a navrhnout opatření ke zlepšení účinnosti práce s těmito klienty.

Stanovenému tématu a cíli jsem přizpůsobila strukturu své práce. Ke zpracování *teoretické části* jsem shromáždila a prostudovala dostupné informační zdroje odborných autorů. Zjistila jsem, že neexistuje ucelená publikace, která by se problematikou sociální práce souhrnněji zabývala. Potřebné informace jsem získávala z odborných časopisů, podkladů MPSV a sociálních odborů. Závěry z těchto zdrojů jsem doplnila o své vlastní poznatky a zkušenosti a tyto podklady pak využila ke zpracování první části tak, abych v logickém sledu podchytila vývoj, metody i podíl jednotlivých účastníků na obsah sociální práce v ČR.

Ve druhé části jsem popsala hlavní příčiny sociálních propadů, které se zrodily v podmínkách tržního hospodářství, demokracie a sociální svobody. K získání aktuálních podkladů o zadlužených klientech jsem provedla v jejich řadách sociální anketu ve městě Brně.

Z vyhodnocených údajů *ankety* a z vlastních praktických zkušeností jsem soustředila dostatek informací ke konkrétním závěrům pro zpracování návrhu na zlepšení účinnosti sociální práce se zadluženými klienty, které uvádím ve čtvrté kapitole. Uvědomuji si, že mé návrhy nevyřeší hlavní příčiny sociálních propadů, chudobu a bezdomovectví. Kdyby však přispěly alespoň částečně ke zmírnění těchto problémů, považovala bych to za posun v sociální práci s těmito klienty. Odstranění, či účinné regulování hlavních příčin vyžaduje zásadní opatření, které musí realizovat vláda a politici na úrovni státu. Hlavními příčinami jsou nezaměstnanost, zadlužení občanů a přebujelý hazard. Stejná pozornost se musí věnovat prevenci těchto příčin.

Z mého pohledu referentky sociálního odboru si myslím, že stanovený cíl mé bakalářské práce se mi podařilo splnit.

Navrhovaná opatření ke zlepšení účinnosti sociální práce považuji vzhledem k současným možnostem za adekvátní. Práce je určena především pro soc. pracovníky. Pro veřejnost však může být poučením i varováním, jak snadné je dostat se do složité sociální situace a jak obtížná je cesta zpět do normálního života. Následně chci upozornit na některé problémy, které nás mohou v blízké budoucnosti potkat. Současná světová finanční a ekonomická krize, procházející fází recese postihla i naši republiku. Ke krizovým dopadům se u nás nahromadily i dlouho

neřešené vnitřní problémy. Život na dluh, korupce, zpochybňování zákonnosti, rozkrádání státního majetku. K účinné nápravě všech následků jsou nutná rychlá racionální opatření. Nepopulární reformy (důchodová, zdravotní, sociální), rozpočtové škrtky, šetření, povedou nejen k přechodnému snížení životní úrovně většiny obyvatel, ale zasáhne citelně i celou sociální oblast. Očekává se snížení výdajů na sociální opatření. Štědrosť sociálního státu bude minulostí. Tato situace si vyžádá flexibilní hledání nových forem a způsobů sociální práce. Kde to bude možné, budou se muset občané o sebe postarat sami. Kde to možné nebude, musí pomoci rodina, obec, sponzoři a pak teprve stát.

Řešení těchto trendů už by bylo nad rámec mé bakalářské práce, bylo by však vhodné se jimi zabývat.

Resumé

Tématem mé bakalářské práce je *Sociální práce se zadluženými nezaměstnanými klienty*. Je to nová sociální oblast, která se zrodila po r.1989. Rozdělila jsem ji do dvou částí.

V první části jsou analyzovány dosavadní obecné teoretické poznatky týkající se celé sociální oblasti od jejího vzniku a vývoje ve světě, v Evropě a v ČSR od r. 1918. Dále jsou zde popsány způsoby a metody soc. práce, úloha státu, státní politika, včetně organizační struktury, která celou oblast soc. práce zastřešuje. Významnou roli v dobrém fungování soc. systému hrají jeho soc. pracovníci. Mimo etický kodex, systém odborné přípravy a pracovní náplně soc. pracovníků, je zde poukázáno i na rizika, kterými jsou pracovníci vystaveni při výkonu své práce ze strany klientů.

Druhá praktická část je založena na analýze získaných podkladů ze sociální ankety provedené mezi zadluženými klienty a vlastních dlouholetých poznatků i zkušeností ze sociální práce s těmito lidmi. Zde jsou popsány hlavní příčiny a důsledky, které vyvolávají tíživé životní situace těchto klientů. Jde o nezaměstnanost, sociální zadlužení, hmotnou nouzi, exekuci, chudobu, bezdomovectví, psychickou beznaděj, život mimo společnost apod.

Souhrn teoretických poznatků, spolu s konkrétními výsledky analýzy ze druhé části práce, tvoří racionální základ ke zpracování návrhu na zlepšení účinnosti práce se zadluženými klienty.

Navrhovaná opatření jsou směřována na prevenci, dluhové poradenství, komunitní sociální plánování, na spolupráci a informační propojenost soc. systému.

Svým obsahem poslouží práce především pracovníkům, kteří se zabývají sociální problematikou profesně. Pro občanskou veřejnost by mohla být tato práce poučením i varováním.

Anotace

Bakalářská práce řeší sociální problematiku zadlužených nezaměstnaných klientů. Cílem je analyzovat tuto sociální oblast a navrhnout opatření ke zlepšení účinnosti práce s těmito klienty.

Obsah má dvě části. Ke zpracování teoretických podkladů první části byly využity poznatky z dostupných publikačních a informačních zdrojů autorů, kteří se touto tematikou v podmínkách tržního hospodářství a sociální svobody zabývají.

Ve druhé části jsou analyzovány aktuální údaje z provedené sociální ankety mezi klienty, jsou zde popsány hlavní příčiny sociálních propadů. Práce je vhodná k využití v sociálním oboru.

Klíčová slova: sociální práce, sociální politika, sociální pracovník, zadluženost, nezaměstnaný klient, chudoba, bezdomovectví

Annotation

This bachelor thesis deals with social issues of the indebted unemployed clients. The aim is to analyse this social sphere and suggest measures to improve the efficiency of working with these clients.

The content consists of two parts. In the processing of the first part of the theoretical bases was used knowledge of the available sources of information and editorial writers who adhere to this theme in a market economy and social freedom deal.

The second part analyses recent data from social surveys conducted among clients, describes the main causes of social sinks. The thesis is suitable for use in the social work field.

Keywords: social work, social policy, social worker, debt, unemployed client, poverty, homelessness

Seznam použité literatury

Zákony a vyhlášky

1. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.
2. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.
3. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.
4. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.
5. Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení.
6. Zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti.
7. Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád.
8. Vyhláška MPSV č. 182/1991 Sb.
9. Vyhláška MPSV č. 284/1995 Sb.
10. Vyhláška MPSV č. 308/2003 Sb.

Literatura

11. GROSSOVÁ, M. *Exekuce v současné právní praxi*. Linde Praha a.s., 1996, 389 s. ISBN 80-7201-046-8.
12. HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovectví-extremní vyloučení*. Naděje Praha, 1996, 42 s.
13. KREBS, V. *Sociální politika*. Praha: ASPI, 2005, 502 s., ISBN 80-7357-050-5.
14. MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Slon, 2002, 316 s., ISBN 80-86429-08-3.
15. MATOUŠEK, O. A KOL. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, 384 s., ISBN 978-80-7367-502-8.
16. MATOUŠEK, O. A KOL. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, 312 s., ISBN 80-7178-473-1.
17. MATOUŠEK, O. A KOL. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, 351 s., ISBN 80-7367-002-X.
18. MUSIL, L. *Vývoj sociálního státu v Evropě. Čítanka z historie moderní evropské sociální politiky*. Brno: Doplněk, 1996, 256 s., ISBN 80-85765-62-4.
19. SOJKA, M., KONEČNÝ, P. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. Praha: Libra, 1998, ISBN 80-85963-33-7.
20. ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, 112 s., ISBN 978-80-7338-069-4.

Prameny

21. *Etický kodex sociálních pracovníků České republiky*. Společnost sociálních pracovníků ČR, Praha, 1995.
22. *Komunitní plán sociálních služeb města Brna pro období 2010-2013*. Odbor soc. péče MMB, 2009.
23. *Sborník z konference 2010*. Odbor sociální péče, MMB, 2010.
24. Tisková zpráva o *sčítání bezdomovců ve městě Brně*, Odbor sociální péče, MMB, 2010.

Časopisy

24. Sociální práce č. 4/2004 – *Hodnoty a etika v sociální práci*. Vydává Asociace vzdělavatelů v sociální práci, ASVSP Brno, ISSN 1213-6204.
25. Sociální práce č. 4/2006 – *Bezdomovectví*. Vydává Asociace vzdělavatelů v sociální práci, ASVSP Brno, ISSN 1213-6204.
26. Sociální práce č. 1/2007 – *Role sociálního pracovníka*. Vydává Asociace vzdělavatelů v sociální práci, ASVSP Brno, ISSN 1213-6204.
27. Sociální práce č. 2/2009 – *Sociální práce se zadluženými*. Vydává Asociace vzdělavatelů v sociální práci, ASVSP Brno, ISSN 1213-6204.
28. Tisková zpráva o *sčítání bezdomovců ve městě Brně*, Odbor sociální péče, MMB, 2010.

Internetové odkazy

29. <http://www.mvcr.cz/clanek/publikujeme.aspx> Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně slabé, 2007, MVČR.
30. <http://www.sluzbyprevence.mpsv.cz/> Portál MPSV, který se zabývá prevencí.
39. <http://www.armadaspasy.cz/> Armáda spásy.
40. <http://www.charita.cz/> Charita ČR.
41. <http://www.bezdomovci.estranky.cz/> Bezdomovci.
42. <http://www.czso.cz/> Míra nezaměstnanosti v JMK, ČR.
43. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/porta> Míra nezaměstnanosti v EU.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Anketní listek

Příloha č. 2: Výsledky analýzy - tabulka ženy

Příloha č. 3: Výsledky analýzy - tabulka muži

Příloha č. 4: Grafická prezentace míry nezaměstnanosti v EU u mužů
a žen ve 3. čtvrtletí 2010

Příloha č. 5: Grafická prezentace míry nezaměstnanosti v ČR a JMK
k 31.12.2010

Příloha č. 1:

Anketní lístek

Pohlaví

Žena
Můž

Věk

do 20 let
21-35
36-50
51-60
nad 60 let

Rodinný stav

svobodný
ženatý/vdaná
rozvedený/á
vdovec/vdova

Ukončené vzdělání

základní
vyučen
střední všeobecné
střední odborné
vyšší odborná škola
vysokoškolské

Převážná práce jako:

dělník
THP
odborný pracovník
vedoucí pracovník
nikdy nepracoval

Výše sociálních dávek

životní minimum
existenční minimum
jiná

Forma bydlení

vlastnická
nájemní
podnájem, ubytovna
bez přístřeší

Zdravotní stav

dobry
dieta
invalidita
dočasná PN

Příčiny současného stavu

zavinil si sam
rozvod
úraz, zdravotní problémy
ztráta zaměstnání
jiné

Mám zájem o práci + VS?

ano
ne
za určitých podmínek

Snaha najít si práci

ano
ne
nesnažím se

Jste spokojen/a se svým životem?

ano
ne
částečně

Pobírám důchod?

ano: - ID
- ČID
- VD
- SD
ne

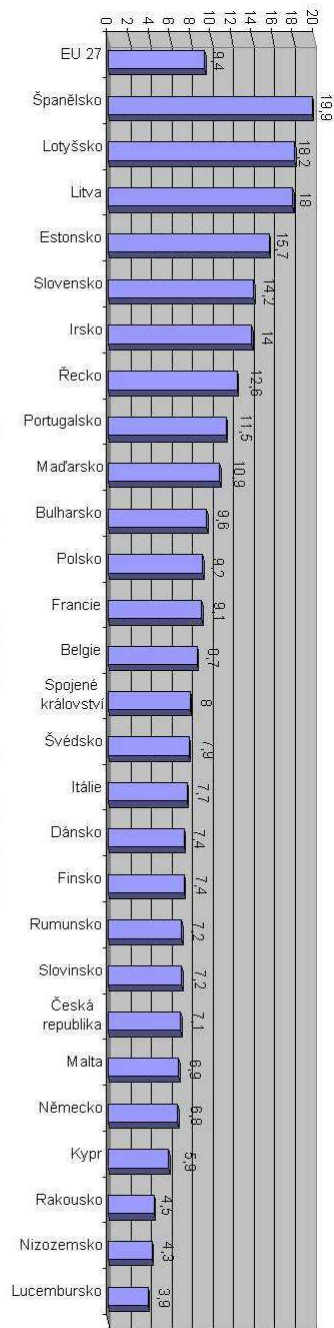
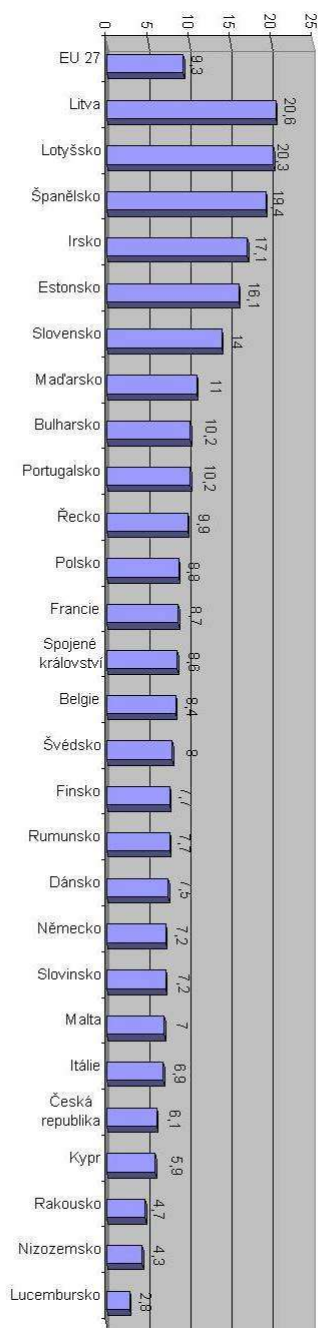
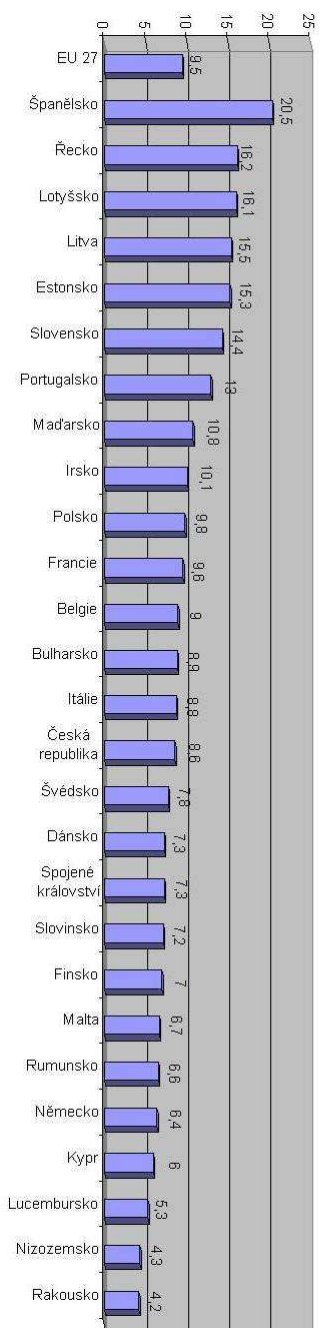
Příloha č. 2:

Tabulka - Ženy					
Věk	Počet	Rodinný stav	Počet	Ukončené vzdělání	Počet
do 20-ti let	0	svobodná	3	základní	4
21-35 let	2	vdaná	0	vyučená	8
36-50 let	3	rozvedená	8	střední všeobecné	0
51-60 let	5	vdova	1	střední odborné	0
nad 60 let	2			vyšší odborná škola	0
				vysokoškolské	0
Převážná práce jako:	Počet	Výše soc. dávek	Počet	Forma bydlení	Počet
dělnice	12	životní minimum	6	vlastnická	0
THP	0	existenční minimum	5	nájemní	3
odborný pracovník	0	jiná	1	podnájem, ubytovna	7
vedoucí pracovník	0			bez přístřeší	2
nikdy jsem nepracovala	0				
Zdravotní stav	Počet	Příčiny souč. stavu	Počet	Mám zájem o práci + VS?	Počet
dobrý	3	zavinila jsem si sama-zadlužení	2	ano	5
dieta	2	rozvod	1	ne	2
invalidita	3	úraz, zdr. Problémy	1	za určitých podmínek	5
dočasná PN	4	ztráta zaměstnání	6		
		jiné-hazard	2		
Snaha najít si práci	Počet	Jste spokojena se svým životem?	Počet	Pobírám důchod?	Počet
ano	2	ano	2	ano - ID	3
ne	7	ne	7	- ČID	2
občas	3	částečně	3	- VD	1
				- SD	0
				ne	6

Příloha č. 3:

Tabulka - Muži					
Věk	Počet	Rodinný stav	Počet	Ukončené vzdělání	Počet
do 20-ti let	0	svobodný	8	základní	9
21-35 let	4	ženatý	0	vyučen	14
36-50 let	8	rozvedený	16	střední všeobecné	1
51-60 let	11	vdovec	0	střední odborné	0
nad 60 let	1			vyšší odborná škola	0
				vysokoškolské	0
Převážná práce jako:	Počet	Výše soc. dávek	Počet	Forma bydlení	Počet
dělník	23	životní minimum	8	vlastnická	0
THP	0	existenční minimum	14	nájemní	0
odborný pracovník	0	jiná	2	podnájem, ubytovna	18
vedoucí pracovník	0			bez přistřeší	6
nikdy jsem nepracoval	1				
Zdravotní stav	Počet	Příčiny souč. stavu	Počet	Mám zájem o práci + VS?	Počet
dobrý	8	zavinil si sám-zadlužení	6	ano	6
dieta	5	rozvod	3	ne	6
invalidita	5	úraz, zdr. Problémy	3	za určitých podmínek	12
dočasná PN	6	ztráta zaměstnání	8		
		jiné-hazard	4		
Snaha najít si práci	Počet	Jste spokojen se svým životem?	Počet	Pobírám důchod?	Počet
ano	7	ano	4	ano - ID	4
ne	11	ne	8	- ČID	2
občas	6	částečně	12	- VD	0
				- SD	0
				ne	18

Příloha č. 4:

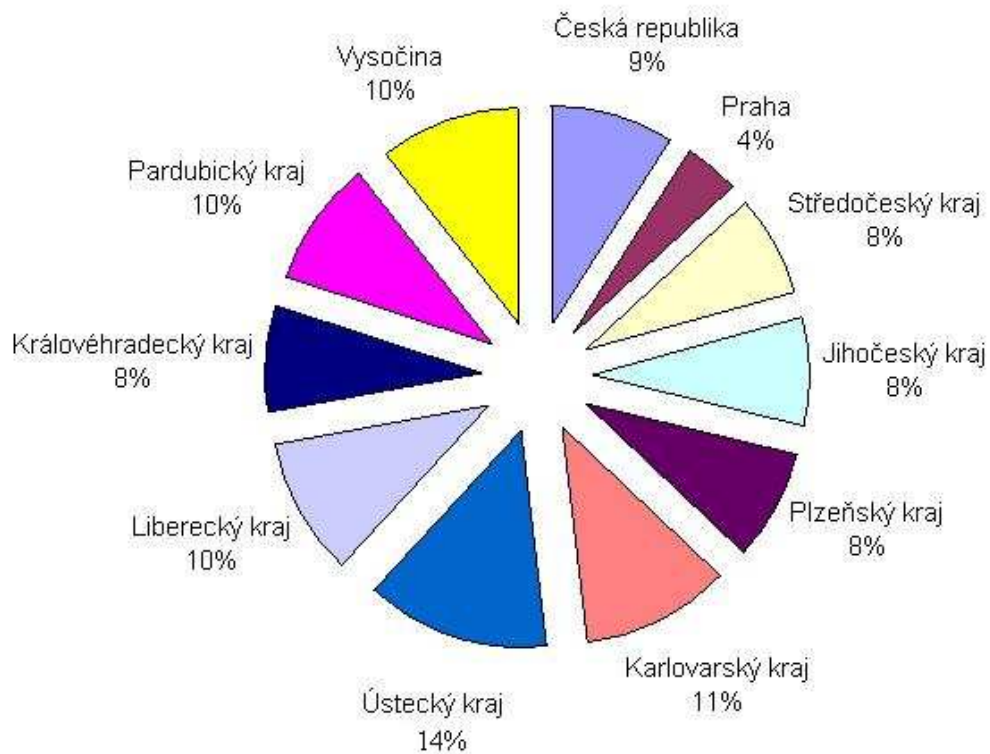
Míra nezaměstnanosti 16-64letých ve 3. čtvrtletí 2010

Míra nezaměstnanosti 16-64letých mužů ve 3. čtvrtletí 2010

Míra nezaměstnanosti 16-64letých žen ve 3. čtvrtletí 2010

Příloha č. 5:

Míra registrované nezaměstnanosti v % v ČR podle krajů k 31. 12. 2010

Míra registrované nezaměstnanosti v % v Jihomoravském kraji k 31. 12. 2010

